

**T.C.**  
**NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**SERAMİK ANABİLİM DALI**  
**SERAMİK BİLİM DALI**

**ÇATALHÖYÜK DUVAR FİGÜRLERİNİN GÜNÜMÜZ**  
**SERAMİK SANATINDA UYGULANIŞI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MERVE KILIÇ**

**DANIŞMAN:**

**DOÇ. DR. MİNE ÜLKÜ ÖZTÜRK**

**KONYA – 2024**

**T.C.**  
**NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**SERAMİK ANABİLİM DALI**  
**SERAMİK BİLİM DALI**

**ÇATALHÖYÜK DUVAR FİGÜRLERİNİN GÜNÜMÜZ**  
**SERAMİK SANATINDA UYGULANIŞI**

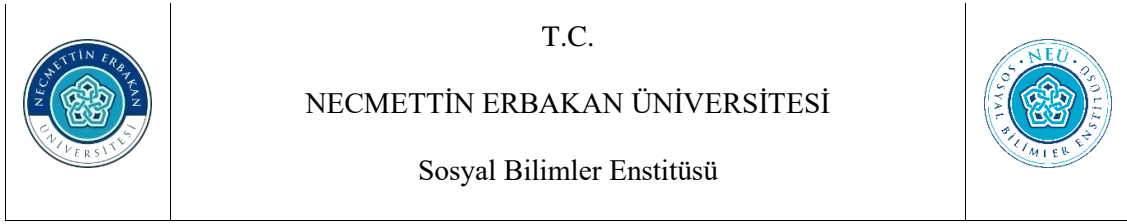
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MERVE KILIÇ**

**DANIŞMAN:**

**DOÇ. DR. MİNE ÜLKÜ ÖZTÜRK**

**KONYA – 2024**



### Bilimsel Etik Sayfası

<b>Öğrencinin</b>	Adı Soyadı	MERVE KILIÇ		
	Numarası	18810271020		
	Ana Bilim	Seramik		
	Programı	Yüksek Lisans	X	
	Tezin Adı	Çatalhöyük Duvar Figürlerinin Günümüz Seramik Sanatında Uygulanışı.		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

**Merve KILIÇ**

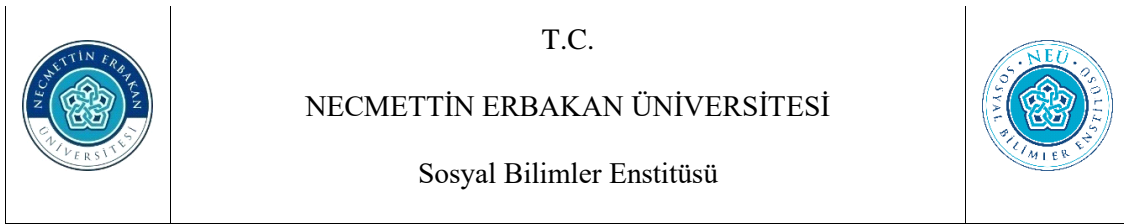
## ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında değerli bilgilerini paylaşan bilgisini benden esirgemeyen, öğrencisi olmaktan mutluluk ve gurur duyduğum çok değerli tez danışmanı hocam Doç. Dr. Mine Ülkü ÖZTÜRK' e teşekkürlerimi sunarım.

Değerli bilgileriyle çalışmama katkı sağlayan hocalarım Prof. Dr. Ahmet DALKIRAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Çetin ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Tez süreci ve tez dönemimin öncesinde Lisans ve Yüksek Lisans dönemimde bütün bilgilerini esirgemeyen yolumu çizmemde destek olan çok değerli hocam Doç. Dr. M. Birol AKALIN hocama sonsuz teşekkürler ederim.

Tez sürecinde desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Ayşe Torun'a, Özge Erdal'a, maddi ve manevi olarak sürekli yanımda bulunan ve her şekilde beni destekleyen ve inanan babam, İbrahim KILIÇ, tez yazım sürecinin son zamanlarında hayata veda eden annem Zeliha KILIÇ'a ve bu süreçte yanımda olan sevdiklerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Merve KILIÇ

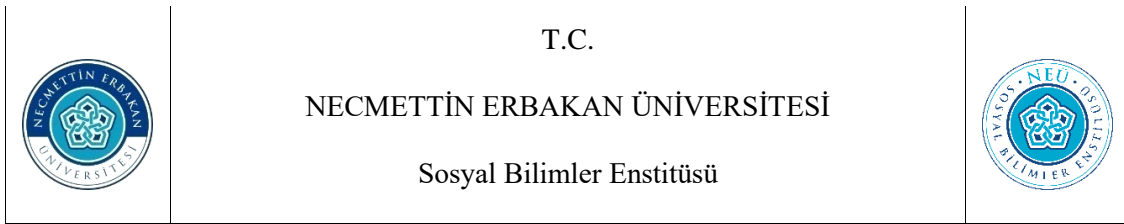


### Özet

<b>Öğrencinin</b>	Adı Soyadı	Merve KILIÇ		
	Numarası	18810271020		
	Ana Bilim	Seramik		
	Programı	Yüksek Lisans	X	
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mine Ülkü ÖZTÜRK		
	Tezin Adı	Çatalhöyük Duvar Figürlerinin Günümüz Seramik Sanatında Uygulanışı.		

Yaklaşık 9400 yıllık geçmişe sahip olan Çatalhöyük duvar figürlerinin günümüz seramik sanatında uygulanışı, Çatalhöyük'ten esinlenen sanatçılar ve kişisel yorumlamaları, kaynakça çerçevesinde paylaşmayı amaçlayan bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, problem, amacı ve önemi, sınırlılıklar ve sayıtlar belirtilmiştir. İkinci bölümde: Çatalhöyük'ün tanımı, tarihçesi, konumu, önemi mimarisi insanlık tarihinde nasıl izler taşıdığından bahsedilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde; seramik sanatı, seramik sanatının tarihi, Çatalhöyük'ten esinlenen sanatçıların uyguladıkları eserlerinden bahsedilmektedir. Dördüncü bölümde; Çatalhöyük duvar figürlerini hayal gücünün ışığında yeni bir yorum katarak kişisel uygulamalarına yer verilmiştir. Tezin sonuç kısmında, araştırma ve uygulamada elde edilen bilgiler, üretilen Çatalhöyük duvar figürleri hakkında ulaşılan sonuçlar ve tecrübelerle değinilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Seramik, Çatalhöyük, Duvar Figürü, Kil



### Abstract

<b>Authors</b>	Name and Surname	Merve KILIÇ		
	Student Number	18810271020		
	Department	Ceramic		
	Programı	Master's Degree (M.A.)	X	
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Mine Ülkü ÖZTÜRK		
	Title of the Thesis/Dissertation	The Application of Çatalhöyük Wall Figures in Today's Ceramic Art.		

This research, which aims to share the application of Çatalhöyük wall figures, which has a history of about 9400 years, in today's ceramic art, the artists inspired by Çatalhöyük and their personal interpretations, within the framework of the Bibliography, consists of four parts. In the first part of the study, the problem, its purpose and importance, limitations and assumptions are stated. In the second part, the definition, history, location, importance of Çatalhöyük, its architecture and its traces in human history are mentioned. In the third part of the study; Ceramic art, the history of ceramic art and the works of artists inspired by Çatalhöyük are mentioned. In the fourth part; Personal applications of Çatalhöyük wall figures are included by adding a new interpretation in the light of imagination. In the conclusion of the dissertation, the information obtained in research and practice, the results and experiences about the Çatalhöyük wall figures produced are mentioned.

**Key Words:** Ceramic, Çatalhöyük, Wall Figure, Clay

## İÇİNDEKİLER

<b>BİLİMSEL ETİK SAYFASI</b> .....	<b>i</b>
<b>ÖNSÖZ</b> .....	<b>ii</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>iii</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>iiiv</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>v</b>
<b>GÖRSELLER LİSTESİ</b> .....	<b>vii</b>

## BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Sayıtlılar ve Sınırlılıklar.....	2
1.3. Yöntem.....	2
1.4. Veri Toplama Araçları .....	3
1.5. Verilerin Toplanması .....	3

## İKİNCİ BÖLÜM

### ÇATALHÖYÜK

2.1. Çatalhöyük'ün Tarihi .....	4
2.2. Çatalhöyük'ün Konumu.....	5
2.3. Çatalhöyük'ün Önemi.....	6
2.4. Çatalhöyük Mimarisi .....	8
2.5. Çatalhöyük'ün Kazı Çalışmaları.....	9
2.5.1. Çatalhöyük'teki Duvar Resimleri .....	12

2.5.2. İnsan Figürleri ve Heykelcik .....	16
2.5.3. Hayvan Figürleri .....	18

### ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

#### ÇATALHÖYÜK'ÜN GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATÇILARINA ETKİSİ

3.1. Jale Yilmabaşar .....	25
3.2. Gül Erali .....	27
3.3. Erdiñ Bakla .....	29
3.4. Mutlu Başkaya .....	33
3.5. Serap Ünal .....	35
3.6. Ayhan Yılmaz .....	37
3.7. Hasan Şahbaz .....	38
3.8. Ferit Cihat Sertkaya .....	41
3.9. Elif Aydoğdu Ağatekin .....	43

### DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA ÇALIŞMALARI .....	48
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME .....	59
KAYNAKÇA .....	61

## GÖRSELLER LİSTESİ

<b>Görsel 1:</b>	Çatalhöyük.....	4
<b>Görsel 2:</b>	Çatalhöyük'ün konumu .....	5
<b>Görsel 3:</b>	Temsili doğu ve batı Çatalhöyük.....	6
<b>Görsel 4:</b>	James Mellaart.....	9
<b>Görsel 5:</b>	Ian Hodder.....	10
<b>Görsel 6:</b>	Çatalhöyük neolitik Doğu ve Batı Höyüklerindeki kazı alanları .....	11
<b>Görsel 7:</b>	Sıralı kırmızı el izleri.....	14
<b>Görsel 8:</b>	Anadolu Medeniyetler müzesindeki ilk şehir planlama görseli .....	14
<b>Görsel 9:</b>	İlk şehir planlama görseli .....	15
<b>Görsel 10:</b>	İlk şehir planlaması çizimi.....	15
<b>Görsel 11:</b>	Bir Çatalhöyük evinde geometrik duvar resmi.....	16
<b>Görsel 12:</b>	Çatalhöyük'te hem boyama hem oyma işlemlerinin yapıldığı ilk duvar resmi .....	16
<b>Görsel 13:</b>	Av sahnelerinde insan figürleri .....	17
<b>Görsel 14:</b>	İki kadın heykeli .....	18
<b>Görsel 15:</b>	Akbaba, detaylı resmedilmiş av sahnesi.....	19
<b>Görsel 16:</b>	Akbabalar temsili çizilmiş duvar resmi .....	19
<b>Görsel 17:</b>	Av sahnesi ve kızıl boğa.....	20
<b>Görsel 18:</b>	Av sahnesi ve kızıl boğa. Temsili duvara çizilmiş hali .....	20
<b>Görsel 19:</b>	Yaban domuz ve geyik av sahnesi.....	21
<b>Görsel 20:</b>	Yaban domuzu ve geyik avını temsili resmedilmiştir .....	21
<b>Görsel 21:</b>	Duvar üzerine kabartma karşılıklı çift leopar .....	22
<b>Görsel 22:</b>	Duvar üzerine temsili çizilmiş karşılıklı çift leopar .....	22

<b>Görsel 23:</b>	Geyik av sahnesi .....	23
<b>Görsel 24:</b>	Temsili geyikli av sahnesi .....	24
<b>Görsel 25:</b>	Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 1 .....	26
<b>Görsel 26:</b>	Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 2 Anadolu medeniyetler müzesi .....	26
<b>Görsel 27:</b>	Toprak altı kadınlar .....	26
<b>Görsel 28:</b>	Çatalhöyük kadınları .....	27
<b>Görsel 29:</b>	Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 1 .....	28
<b>Görsel 30:</b>	Toprağın tanrıçaları 2 (Gül Erali) .....	29
<b>Görsel 31:</b>	Toprağın tanrıçaları 3 (Gül Erali) .....	29
<b>Görsel 32:</b>	Çift başlı idol Anadolu medeniyetler müzesi .....	31
<b>Görsel 33:</b>	Çatalhöyük idolü .....	31
<b>Görsel 34:</b>	Çatalhöyük idolü .....	32
<b>Görsel 35:</b>	Umut-umutsuzluk .....	34
<b>Görsel 36:</b>	Umut-umutsuzluk .....	34
<b>Görsel 37:</b>	Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 2, Anadolu medeniyetler müzesi .....	35
<b>Görsel 38:</b>	Bellek Anadolu .....	36
<b>Görsel 39:</b>	Bellek Anadolu 2 .....	36
<b>Görsel 40:</b>	Temsili Çatalhöyük boğa boynuzları .....	37
<b>Görsel 41:</b>	Çatalhöyük boynuzları .....	38
<b>Görsel 42:</b>	Temsili ölü gömme yerleri .....	39
<b>Görsel 43:</b>	Labirent .....	40
<b>Görsel 44:</b>	Kırsal alan .....	40
<b>Görsel 45:</b>	Temsili Çatalhöyük boğa boynuzları .....	42
<b>Görsel 46:</b>	Boynuzlar .....	42
<b>Görsel 47:</b>	Boğa Boynuzu İnsan ve Hayvanlar .....	43

<b>Görsel 48:</b>	Çatalhöyük duvar resmi av sahnesi .....	45
<b>Görsel 49:</b>	Geyik Avı .....	45
<b>Görsel 50:</b>	Geyik Avı Çalışmaları .....	46
<b>Görsel 51:</b>	Boynuzlu Ev 1 2024, Heykel.....	49
<b>Görsel 52:</b>	Çok Katlı Ev, 2024, Heykel.....	50
<b>Görsel 53:</b>	Boynuzlu Ev-2-,2024 Heykel .....	51
<b>Görsel 54:</b>	Boynuzlu Ev-3-2024, Heykel .....	52
<b>Görsel 55:</b>	Boynuzlu Ev-4-2024, Heykel .....	52
<b>Görsel 56:</b>	Boynuzlu Ev-5-2024, Heykel .....	53
<b>Görsel 57:</b>	Boynuzlu Ev-6-2024, Heykel .....	54
<b>Görsel 58:</b>	Kaos .....	54
<b>Görsel 59:</b>	Geçmiş Zaman.....	55
<b>Görsel 60:</b>	Stilize Edilmiş Geyik 1 .....	56
<b>Görsel 61:</b>	Stilize Edilmiş Geyik 2.....	57
<b>Görsel 62:</b>	Stilize Edilmiş Geyik 3 .....	58

# BİRİNCİ BÖLÜM

## 1. Giriş

Seramik, insanlık tarihinde Anadolu'da ilk çağlardan bu yana insanların yaşam alanlarına girmiştir. İlk zamanlar günlük ihtiyaçları için kullanılmış daha sonra ise çok fazla medeniyetlerin ve kültürlerin birleşmesi sonucu toplumlara göre şekillenerek kendi tarzını oluşturmuştur.

Anadolu da, insanların duygularını, yaşadıklarını, ileriki nesillere aktarmak için kullanılan bir araç olmuştur. Toplum bilimi ve yerleşik inançlarımız doğrultusunda kökleşik sanatımızın oluşumu elde edilmiştir.

Geçmişten günümüze gelen tarihsel ve kültürel sürecin her adımında farklı formlar, farklı figürler ile yeni yeni arayışların izlerini görmekteyiz. Günümüzde ise seramik tarih ve kültürel izlerini aksettirmek ve sanatımızda modern yorumlar ve uygulamalarla kendini göstermektedir.

Sanatçının lisanı kendi düşüncesinin lisanıdır. Kendi yaşadığı zamanın bilincini taşıyorsa, ananelerini de neden ve nasıl cümlelerine yanıt olarak geleceğe taşıyacaktır.

Bu araştırma neolitik ve kalkolitik bir yaşam kenti olup o dönemin en büyük ve en kalabalık avcılıktan yerleşik hayata geçen, Çatalhöyük 9 bin yıl önce yaşanmış bir toplumun yaşam izlerini, bugünün bakış açısı ile harmanlayıp eserlere yansıtmaktır.

### 1.1. Araştırmanın Amacı

Çatalhöyük, bugüne kadar keşfedilmiş en büyük Neolitik yerleşim yerlerinden birisidir. Bu bağlamda kültürel olgularımıza değer yapımıza sahip çıkıp, onların nezdinde farklı materyaller ve teknikler ile yeniden açıklamak ve yeni çalışmalar sunmak, bugünün önemini yaşadığı toprakların tarihi ile özleştirmek, Neolitik çağa dair tarihi kalıntıları geçmişe doğru farklı bir yolculuğa çıkarmak ve o dönemi anlama yeni estetik nesnelere oluşturmak için kaynak olacaktır. Eserlerde işlenen temalar örnek alınıp binlerce yıl önceki yaşanmışlığı insanlara farklı bir

bakış açısı ile gün yüzüne çıkarmak, figürler üzerinden yeni bir anlatım biçimi ortaya konularak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

### **1. 2. Sayıtlar ve sınırlılıklar**

- Veri toplama araçlarının amacına uygun hazırlandığı düşünülmüştür.
- Araştırma doğrultusunda elde edilen veri ve bilgilerin doğru olduğu varsayılmıştır.
- Araştırma konusunda sorulan sorulara tez içeriğindeki sanatçılardan doğru cevaplar alındığı varsayılmıştır.
- 

### **1. 3. Sınırlılıklar**

- Araştırma kapsamı Türkiye'deki ilk yerleşim merkezi olan Çatalhöyük'ün kazı çalışmaları ve buluntuları içerisinden sınırlandırılmıştır.
- Uygulama çalışmalarının yapıldığı çalışma yeri, Nevşehir/Avanos'ta bulunan kişisel atölyedir.
- Araştırma kapsamında bulunan kaynaklar Kayseri, Ankara ili müzeleri, Konya ve internet bağlantıları üzerinden ulaşılabilen kaynaklar ve dökümanlar ile sınırlıdır.
- 

### **1. 3. Yöntem**

Çalışmada, faydalı ve nitelikli bilgiler elde etmek adına, detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada ilk önce konu belirlenmiştir. Konu belirlendikten sonra, plana göre sistemli bir yol çizilmiştir. Öncelikle konu ile ilişkili akademik tez ve makaleler elde edilmiştir. Bu tez ve makalelerin elde edilmesinde, akademik yayınlar, üniversitelerin veri tabanlarından, akademik yayın yapan kitap ve dergilerden detaylı olarak literatür taraması yapılarak, gerekli dökümanlar elde edilmeye çalışılmıştır. “Çatalhöyük duvar figürlerinin günümüz seramik sanatında uygulanışı” başlıklı bu çalışma 4 bölüm olarak hazırlanmıştır. İlk bölümde

çalışmanın veri analizi yöntemi ele alınmış olup, araştırmanın amacı, önemi, problem durumu, sınırlılıkları, modeli, evren ve örnekleme ile veri toplama araçları belirtilmiştir. İkinci bölümde, Çatalhöyük, tarihi, konumu, mimarisi, kazı çalışmaları, duvar figürleri ve Çatalhöyük'ün insanlık tarihi için önemi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, Çatalhöyük kazısında çıkan figürlerin modern sanatta ele alan sanatçılara yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise, tezin konusu bağlamında kişisel üretimler yapılmıştır.

#### **1. 4. Veri Toplama Araçları**

Toplanan verilerin elde edilmesinde, detaylı literatür taraması yapılmıştır. Tezin konusu hakkında elde edilen bilgiler, mevcut makale, online veritabanları, tez, akademik yayın yapan dergiler, arşiv raporları ve bazı çevrimiçi sanat galerilerinin arşivlerinden elde edilmiştir.

#### **1. 5. Verilerin Toplanması**

Tez çalışması yapılırken gerekli literatür kaynakları, konu bağlamında daha önce yazılmış tez, makale, ve çeşitli online kaynaklarda elde edilmiştir. Bu bağlamda sadece alana bağlı kalınmamış, farklı disiplinlerin literatür taramalarında gerçekleştirilmiştir. İlgili kaynaklar tespit edilip, kaynak bibliyografisi elde edilmiştir. Görsellerin elde edilmesi noktasında çoğunlukla web kaynaklarından yararlanılmıştır.

## İKİNCİ BÖLÜM

### ÇATALHÖYÜK

#### 2. 1. Çatalhöyük'ün Tarihi

İnsanlık tarihinin önemli bir dönemi olan yerleşik hayata geçiş, özellikle tarım ve avcılıkla birlikte büyümeyi sağlamıştır. Anadolu, sayısız uygarlık ve antik kent yerleşimine ev sahipliği yapmıştır, ancak bu uygarlıklar genellikle bütün uygarlıklar tarihi başlığı altında yayınlanan sözlüklerde ve kitaplarında pek bahsedilmemiştir. Bu eserler arasında Anadolu'dan sadece birkaç yerleşim yeri öne çıkmaktadır, bunlardan biri de Çatalhöyük'tür. Anadolu binlerce yıldır kültürlerin iç içe geçerek birbirlerinin potasında eridiği zengin uygarlıklara ev sahipliği yaptığı ve hala da yapmaya devam ettiği uygarlıklar beşiğidir (Karaaslan,2008).

Çatalhöyük; Konya şehir merkezinin 52 km Güneydoğu'sunda yer alan Çumra ilçesine bağlı Küçükköy'de, Çumra'nın 11 km kuzeyinde ve Hasan Dağı'nın yaklaşık olarak 136 km uzağında bulunmaktadır. Çatalhöyük; adını kuzey ucundaki çatallanan yoldan almıştır (Mellaart, 2003:9). Çatalhöyük'ün kuş bakışı görünümü görsel' 1 de yer almaktadır.



Görsel 1: Çatalhöyük(URL-1).

## 2. 2. Çatalhöyük'ün Konumu

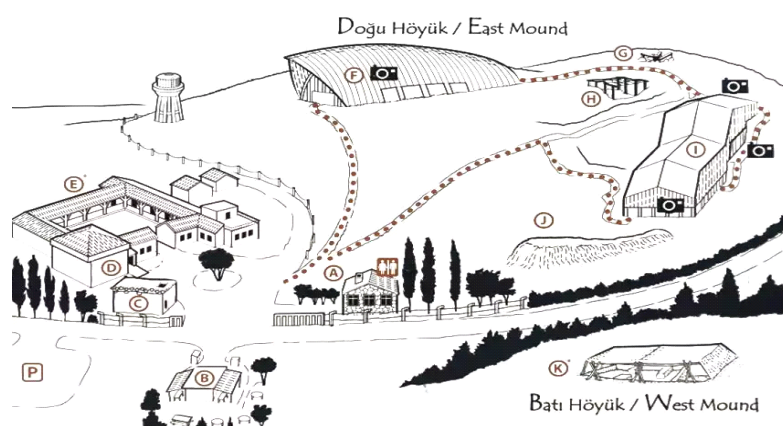
Beyşehir Çumra şebeke suları kurulmadan önce, Çarşamba Çayı'nın suları Hotamış bataklığında depolanırdı. Bataklık, yağışlı mevsimlerde genişleyerek çevredeki birçok yerleşim ve tarım alanını tehdit ediyordu. Günümüzde ise tarım alanı olarak kullanılmaktadır (Tapur, 1998). Ovada sadece Çarşamba Nehri bulunmamaktadır. Çarşamba Nehri'nin birleştiği düşünülen başka bir nehir daha vardır, bu da pek bilinmeyen May Nehri'dir. May Nehri, kaynağını dağlık kesimlerden alır ve mevsimsel akış sağlayan bir akarsudur (Tarkan, 2015). Çatalhöyük'ün Türkiye haritası üzerinde ki konumu görsel 2'de yer almaktadır.



Görsel 2: Çatalhöyük'ün konumu (URL-2).

Büyük koni olarak bilinen Doğu Çatalhöyük Neolitik Dönem C14 yöntemiyle; M.Ö. 7400-6000 yılları arasına tarihlenmektedir. Höyük, deniz seviyesinden yaklaşık 1000 metre yükseklikte bulunmaktadır (Mellaart, 2003:9). Höyük, 450 m. uzunluğunda, 275 m. genişliğinde ve yaklaşık 21 m. yükseklikte olup, 13,5 yüz ölçümüne sahip büyük bir alana yayılmıştır. Batı Çatalhöyük küçük koni olarak bilinmekte ve Kalkolitik Dönem C14 yöntemiyle; M.Ö. 6000-5400 yılları arasına tarihlenmektedir. Deniz seviyesinden yaklaşık olarak 1.004 metre yüksekliktedir. Höyük, 6 metre yüksekliğinde ve 400 metre çapındadır (Mellaart, 2003:15). Doğu Çatalhöyük'ün yaklaşık 200 metre batısında yer almaktadır. Konya Ovası'nın alüvyon birikmiş zemin topraklarında, Çarşamba Çayı'nın kenarına

kurulmuştur (Mellaart, 1962: 42). Doğu ve Batı olarak iki bölümden oluşan Çatalhöyük temsili resmi görsel 3’de yer almaktadır.



**Görsel 3:** Temsili doğu ve batı Çatalhöyük (URL-3).

### 2. 3. Çatalhöyük’ün Önemi

Anadolu da ve yakın doğuda bulunan aynı zamana ait başka alanlarla karşılaştırıldığında, daha gelişmiş görsel sanatsal ve el becerilerinin olduğuna dair çok sayıda kanıt bulunmaktadır. Duvarlara çizilen resimlerin konuları ve sayıları olarak bilinmemektedir; çünkü evlerde yaşamlarını devam ettirdikleri için birçok kez boyama yapıldığı ve bu boyamaların üzerine çeşitli figürler ve bezemelerle süslendiği görülmektedir (Yaylalı,2010).

Çatalhöyük, tarihte toplumların planlı ve sistematik olarak tarım yapmaya ve hayvan olatmaya başladığı ilk yer olarak bilinmektedir. Çatalhöyük'te toplum yapısı tamamen eşitlik ilkesine dayanmaktadır. Kamusal bir meydan bulunmamaktadır. Mimariye, ilk çizilen evler, yapılan ilk manzara resimleri, tanrıça kültleri gibi birçok orijinal yapı insanlık tarihine ışık tutmaktadır. (URL-4).

Çatalhöyük, 2000 yıldan daha fazla süredir aynı coğrafyada var olan yaşam alanları olan köylerden kentsel hayata geçişin de önemli bir kanıtıdır (Mellaart,1962).

Çatalhöyük Neolitik Kenti, kalıntıların boyutu, yaşayan toplumun yoğunluğu, güçlü sanatsal ve kültürel gelenekler ve zaman içindeki sürekliliğin benzersiz bileşimi ile olağanüstü evrensel değer taşımaktadır.

Çatalhöyük, 2000 yıldan fazla süredir yerleşik köylerden, aynı yerde muhafaza edilen kentsel geçişin önemli kanıtları arasındadır. Çatalhöyük çok iyi korunmuş Neolitik yerleşim yerlerinden biridir. Onlarca yıldır insanın Tarih öncesini anlaması için önemli yerlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu alan, yerleşimin büyük boyutu ve uzun ömürlülüğü, çatı erişimli sırt sırta evlerden oluşan kendine özgü düzeni, sakinlerin sembolik dünyasını temsil eden duvar resimleri ve kabartmalar gibi özelliğın varlığı nedeniyle olağanüstüdür. Alanda kapsamlı bir şekilde belgelenen araştırmalara dayanarak, yukarıdaki özellikler burayı Neolitik bir topluluğun ilk yerleşik tarım yaşamını belgeleyen en önemli insan yerleşimi yapmaktadır.

Çatalhöyük, Orta Anadolu'da ilk tarımsal yerleşkenin kurulduğu tarih boyunca köylerden kentlere kadar eşitlikçi ilkelere bağlı olarak geliştiği Neolitik döneme ait muazzam bir tanıklık göstermektedir. Bu yerleşke, bölgenin birkaç bin yıl boyunca terk edilmesine karşın en iyi şekilde korunmuştur. 18'e varan yerleşim katmanının stratigrafisi, yerleşimin aşamalı gelişimi, yeniden şekillenmesi ve genişlemesine olağanüstü bir tanıklık sağlıyor.

Çevredeki ovadan yükselen iki arkeolojik höyük, görsel bütünlüğünü koruyan, kendine özgü bir peyzaj özelliği oluşturuyor. İki ana kazı alanının üzerine inşa edilen barınaklar, arkeolojik yapıları iklimin doğrudan etkilerinden koruyarak, yağış ve erozyon gibi acil tehlikeleri azaltıyor. Höyüklerin fiziksel kütlesi ve ölçeği, alanın ilk kez 1958'de keşfedilmesinden bu yana pek değişmemiştir.

Çatalhöyük'te bulunan gömülü iskelet kemiklerinin analiz sonuçları bize kadın ve erkeklerin eşit şekilde iş gücüne sahip olduklarını ve eşit şekilde beslendiklerini ortaya çıkarmaktadır. Çatalhöyük buluntularının arasında dünyanın en eski tekstil parçaları da bulunmaktadır (URL-5).

Taşınmaz, 1987 ve 2004 yıllarında değiştirilen 2863/1983 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Türkiye Anıtlar Genel Müdürlüğü tarafından

antik eser olarak en üst düzeyde korunmaktadır. Bu belgelere göre yerel yönetimler mülkün korunmasından da sorumludur (URL-6).

Çatalhöyük de kalıntıların boyları, güçlü kültürel ve sanatsal gelenekler, yaşayan toplum ve zaman içerisindeki sürekliliğin bileşimi ile gerçek üstü kozmik bir değer taşımaktadır. İnsanlık tarihinin bir aşamasına tanıklık edip o döneme özgü bir yerleşim stili ile eşitlik ideallerine dayanan toplum anlayışı olan bir kentsel planına sahip olduğu için Çatalhöyük'ün 1 Temmuz 2012'de St. Petersburg'ta 21 ülkeden uzmanların oluşturduğu UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 36. Toplantısında oy birliğiyle 11. Varlığı olarak Dünya Miras Listesine girmiştir (Çatalhöyük Neolitik Kenti Yönetim Planı, Mayıs 2013) (URL-7, URL-8).

#### **2.4. Çatalhöyük Mimarisi**

Çatalhöyük'te mimari yapılar; dikdörtgen planlı ve kare şeklinde kerpiç tuğlalar ile temeller ise taş kullanılmadan yapılmıştır. Genellikle evlerin büyüklüğü ortalama 20-30 m<sup>2</sup> arasında değişmektedir. Bu yapılar birbirine bitişik olarak yapılmıştır. Evler birbirine bağımlı ve sokak yoktur. Evlere girişler üst taraftan açılan pencereden sağlanmaktadır. Bu pencerelerden aşağı ahşap bir merdiven ile içeri girilmektedir. Bir evden başka bir eve geçiş düz damlar üzerinden olmaktadır. Evler iç avlu durumunda bir alan etrafında veya kutsal kabul edilen bir evin etrafında küme biçiminde toplanmıştır. Şehir bir kent planına bağlı olmadan ihtiyaçlarına göre genişlemiştir. Şehrin etrafında korunma amaçlı duvarlar yapmışlardır.

Çatalhöyük evlerinin en karakteristik özelliği iç dekorasyonudur. Bunlar; duvar panoları, duvar resimleri ve duvar kabartmalarından oluşmaktadır. Evlerin batı ve doğusunu oluşturan duvarlarda kült objeler, doğu ve kuzeyindeki duvarlarda ise hayvan olarak akbaba resimleri vardır.

Evlerin damları; yaz aylarında yemek pişirme, alet üretimi ve günlük aktivitelerin gerçekleştiği bir alan olarak kullanılmıştır. Damlar; 60 cm'i bulan kil, 7 ağaç ve kamıştan oluşan bir tür karışımdan yapılmıştır (Kurtuluş, 1995.s20).

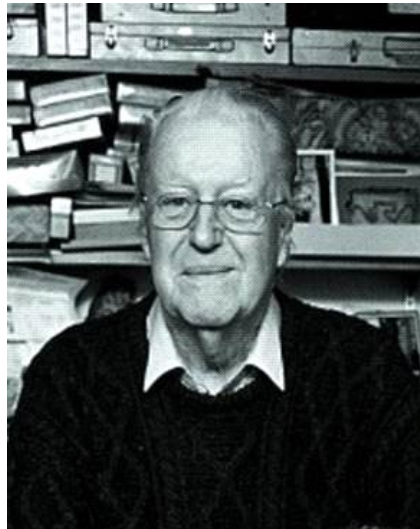
Evlerin zeminleri ve duvarları kireç yönünden zengin kil ile sıvanarak sürekli yenilenmesi gerekmektedir. Sıvamalar; yapıların içindeki hayata dair ayrıntılı bilgi vermektedir (Hodder, 2007.s 314).

İlk olarak evden çıkıldığında yani ev terk edileceğinde temizlik yapılıyordu. Duvardaki resim ve figürlerin üzeri sıvalar yardımı ile kapatılıyor veya kazıyarak yok ediliyor, ocak fırın gibi mutfak eşyaları ve ev içinde kullanılan tüm malzemeler ya toprakla doldurularak kapatılıyor ya da yakılıyordu. Aynı şekilde evlerin duvarları da üstleri yıkılarak, evin alt yarısı temiz bir toprakla kapatılıyor ve evin alt bölümü korunarak sağlam kalabiliyordu. Yeni ev ise; eski evin alt duvarları üzerine yapılıyordu. Bu şekilde höyük yavaş yavaş, ev üstüne ev yapılarak yükselmiştir (Hodder, 2007.s314).

Payandalar arasında figürler ve orta kısımda ocak bulunmaktadır. Duvar ve zeminler sarı renk ya da beyaz sıva ile kaplanmıştır (Gibson ve Last, 2003:59-66). Zemin katlar genellikle depo olarak kullanılmıştır.

### **2.5. Çatalhöyük'ün Kazı Çalışmaları**

Arkeolojide, Çatalhöyük öncelikle, o bölgede ilk keşif yapan ve sonrasında 1961 ve 1964 yılları arasında kazı yapan İngiliz arkeolog James Mellaart ile özdeşleşmiştir. James Mellaart ın resmi görsel 4' te yer almaktadır.



**Görsel 4:** James Mellaart (URL-9)

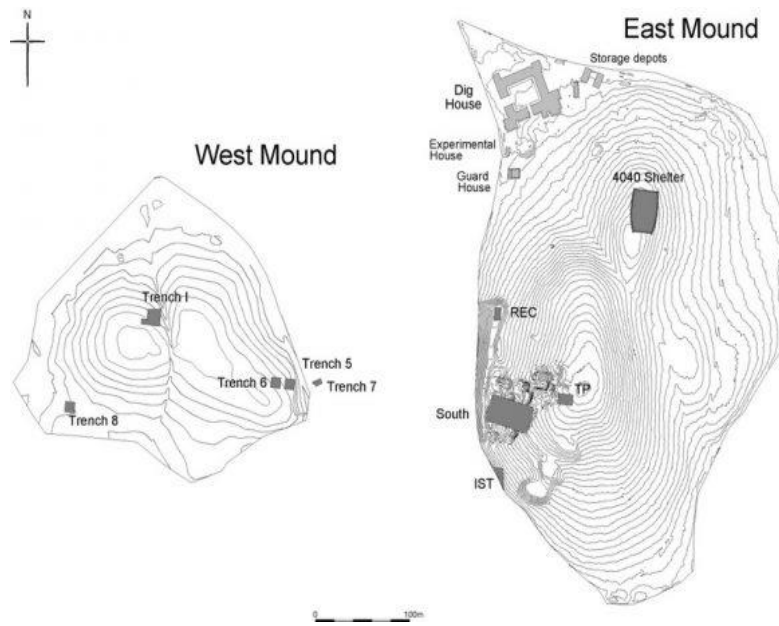
Mellaart'ın, Çatalhöyük' te ki kazı yapım aşama çalışmaları 1965 yılında durmuştur. 1993 yılında tekrar kazı işlerine, Cambridge ve Stanford üniversiteleri tarafından Ian Hodder'in başkanlığında araştırma projesi kurulup çalışmalar yeniden başlamıştır. Hodder'e uluslararası profesyonel ekip eşlik etmiştir. Dört yıllık kazı çalışmasının ardından, analizlere ağırlık verilmesi öngörülmüştür. 1993 ve 1995 yılları arasında Doğu ve Batı Höyüklerin yüzeylerinde çalışılarak kroki çıkarılmıştır, höyüklerin yüzeyinde bulunan buluntulardan (6) örnek alınarak yer fiziği yüzey araştırması yapılmış, Mellaart'ın son olarak bıraktığı kısımların profilleri yeniden çizilmiştir. (Hodder, 2006, s. 43,45). Ian Hodder'in resmi görsel 5' de yer almaktadır.



**Görsel 5:** Ian Hodder (URL-10).

Mellaart; kazı çalışmalarını Neolitik döneme ait olan güneybatıda yer alan Doğu Höyük'te başlatmış, Kalkolitik döneme işaret eden Batı Höyüğünde ise iki tabakada çalışmalar yapmıştır (Hodder, 2006, s. 15). Mellaart; Doğu höyüğünde 12 farklı tabakaya ait 160 yapı katını kazmıştır. Tabakalar A ve B olarak iki evreye ayırmıştır. Mellaart'ın, Çatalhöyük' te ki kazı yapım aşama çalışmaları 1965 yılında durmuştur. 1993 yılında tekrar kazı işlerine, Cambridge ve Stanford üniversiteleri tarafından Ian Hodder'in başkanlığında araştırma projesi kurulup çalışmalar yeniden başlamıştır. Hodder'e uluslararası profesyonel ekip eşlik etmiştir. Dört yıllık kazı çalışmasının ardından, analizlere ağırlık verilmesi öngörülmüştür. 1993 ve 1995 yılları arasında Doğu ve Batı Höyüklerin yüzeylerinde çalışılarak kroki çıkarılmıştır, höyüklerin yüzeyinde bulunan buluntulardan (6) örnek alınarak yer fiziği yüzey

araştırması yapılmış, Mellaart'ın son olarak bıraktığı kısımların profilleri yeniden çizilmiştir. (Hodder, 2006, s. 43,45). Mellaart'ın o dönem çalışmış olduğu kapsamlı araştırmalarının sonuçlarını araştırabilmek için Hodder; ayrıntılı bilimsel tekniklerle beraber ileri derece teknolojiyi kullanmayı planlamıştır. Mellaart ve Hodder her ikisi tarafından da ayrı ayrı yapılan kazı çalışmalarından elde edilen bütün bilgiler arasında farklılıklar görülmekteydi. Bu iki çalışma birleştirilip harmanlanıp kazı sonuçlarını oluşturmuştur (Hodder, 2005, s. 16). Görsel 6' da Çatalhöyük Neolitik Doğu ve Batı Höyüklerindeki kazı alanları görseli yer verilmiştir.



**Görsel 6:** Çatalhöyük neolitik Doğu ve Batı Höyüklerindeki kazı alanları (URL-11)

Kazı çalışmaları sonucunda Çatalhöyük gibi hatta daha erken tarihlerde bulunmuş ve Çatalhöyük gibi büyük yerleşim yerleri bulunmuş olsa da, Çatalhöyük kazılarında ortaya çıkartılan tanrıçalar, duvar resimleri, şehir planlaması gibi ve onların “hikayeci” anlatım üslubunun benzerlerini Yakın Doğu’da diğer Neolitik yerleşmelerde görülmemiştir. Hatta yapılan bu duvar figürlerinin tek bir yerleşim yerinde ki çok sayıdaki konutta yoğunlaşmış olması durumu önemli ve bir o kadar da özel bir durumdur. Olgunlaşmış hayal gücünün ürünleri olan Çatalhöyük sembolleri ve sanatının, bu yerde ve bu zamanda neden ortaya çıktığı sorusu Ian Hodder’ı Çatalhöyük’e yönlendiren unsurlardan biridir. Ian Hodder’a göre Çatalhöyük’ün

ritüelleri, yapılan duvar resimlerin ve sanatın içine girip sosyal bir rol üstlenmesini sağlamıştır (Hodder, 2007, s. 324).

Kazı çalışmaları yoğunlukla Neolitik Çağa ait olan doğu höyükte yapılmıştır. Kalkolitik Çağ olan batı höyükte ise sadece iki açmada kazı yapılmıştır. Dünya çapında tanınmasına sebep olan olay yaklaşık 3000-8000 kişilik bir nüfusu sahip olduğu öngörülen yakın doğunun en büyük yerleşim yerlerinden biri olan Neolitik Çağ yerleşkesinde ortaya çıkartılan, duvar resimleri heykelcikler ve kabartmalardır (Yılankaya,2010, s. 3).

7500'den önce Anadolu ve Suriye de bulunan en eski kerpiçlerden sonra yapılan ilk kerpiç evleri de içeren keşifler, medeniyetin doğmasından önce modern yaşam fikirlerini çarpıcı biçimde değiştirmiştir. Evlerin bir kısmı, parlak renkli duvar resimleriyle betimlenmiştir. Bu resimler vahşi av hayvanları, akbaba gibi kuşlar ve hepsinde olmamakla birlikte başsız olan insan figürlerinden oluşmaktadır. Çatalhöyük'te de bulunan şuan Anadolu Medeniyetler Müzesinde sergilenen, hâkimiyet, bolluk ve bereketi simgeleyen kadın figürleri, daha sonraki Anadolu'da ve daha ötesinde yaygın olarak tapılan Ana Tanrıçanın en eski temsilleri olarak yorumlanmıştır (URL-12).

Mellaart'ın Çatalhöyük' teki çalışmaları birden bire sona erdi ve otuz yıl aradan sonra, Mellaart'ın Londra Üniversitesi'ndeki öğrencisi Ian Hodder, 1993 de kazılara yeniden başlamıştır. İnsanların yaşam tarz ve biçimlerini kavrayıp anlamamıza yardımcı olabilecek için mezar taşları, aletler gibi bulguları Çatalhöyük'ün metodolojisini şekillendirmek için kullanmıştır. Çatalhöyük, hem elimizdeki geçmişe dair resmimizde hem de bu resmi anlamlı bir şekilde yeniden inşa etmek için elimizdeki yöntemlerde çığır açıcı değişiklikler getirdi (URL-12).

### **2. 5. 1. Çatalhöyük'teki Duvar Resimleri**

Çatalhöyük'te duvar figürleri en erken onuncu en geç on birinci tabakada bulunmuştur. En gelişmiş ve güzelleri ise yedinci ve beşinci tabakalara aittir. Figür ve resimler Paleolitik dönem insanın mağara duvarlarına yaptığı resimlerin bir gelenek olarak devamıdır.

Çatalhöyük; Anadolu'daki diğer Neolitik oluşumlardan farklı olmasının sebebi o dönemde çokça rastladığımız sanattır. J. Mellaart'ın 1967 tarihli kitabında Sir Mortimer Wheeler bu sanatı “tuhaf ve bazen ürpertici sanatsal nitelik” olarak tarif etmiştir (Hodder, 2006, s. 313).

Genellikle erkeklerin vücutları kırmızı, Kadınların ki ise beyaz olmak üzere kafaları siyah renk ile resmedilmiştir. Hayvan postu giymiş, giysili veya çıplak insan resimleri; topluma kabul edilme törenleri, doğum ya da ölüm gibi ritüelleri, genç kadın ve erkek ayırt etmeksizin vahşi hayvanlar ile karşılaştıklarında korkmadan gösterdikleri özgüvenli cesaret için verilen ziyafeti temsil eden duvar süslemeleri ile karşılaşmaktadır (Mutluay, 2010, s. 75). Boğa başları bazı kabartmalarda kille sıvama tekniği ile yapılmış, gerçek boğa başı görünümündedir.

Ölülerin gömüldüğü platform üzerine duvar resimleri ve kabartmalar yapılırdı. Doğu Çatalhöyük'te ki sanat, atalarının ruhlarıyla aralarında bir bağlantı kuran araç gibidir. Yapılan duvar resimlerinin onları koruduğuna inanırlardı. Platformların alt tarafına gömülen ölümler ile o ortamda yaşayan insanlar, yapmış oldukları kabartma ve duvar resimlerinin ölümler ruhlarından, onları korumak amaçlı istemiş olabilirler. Batı Çatalhöyük te muhtemelen sanat, Doğu Çatalhöyük te olduğu gibi ölüm ve diğer dünya ile bağlantılı olmamalıdır. Bulunan Arkeolojik kazı verileri de böyle bir ilişkiyi şu ana kadar göstermemiştir (Yılankaya,2010).

Cenaze töreni bu törende gömünün üzerine çizilmesi, renklerin ev içinde kullanılması arasında bir bağ olduğunu gösterir (Milella, 2022).

Milella, *“Bunun anlamı şu: Birini gömdüklerinde evin duvarlarını da boyuyorlardı.” Ayrıca, Çatalhöyük'te bazı bireyler topluluk içinde “kaldı”: iskelet unsurları tekrar gömülmeden önce bir süre geri alındı ve dolaştırıldı. İskelet unsurlarının bu ikinci cenaze törenine duvar resimleri de eşlik etti.”* (Milella, 2022). Ölü gömme platformlarının üzerine çizdikleri duvar resimlerinden olan el resmi görsel 7' de yer verilmiştir.



**Görsel 7:** Sıralı kırmızı el izleri (URL-13) (Fotoğraf: Jason Quinlanarşivinden)

İnşa edilmiş kare yapılardan oluşan bir yerleşim yerine ait duvar resmi sunulmuştur. Bu resimde kentin ardında yamaçları aşağı doğru yuvarlanan volkanik kürelerle kaplı, patlayan bir yanardağ tasvir edilmiştir. Dağın üzerinde duman ve küllerden oluşan bir bulutun yer aldığı patlayan koniden de benzer kitleler fırlamaktadır. Dağın çift konili oluşundan dolayı dağın Konya ovasının doğu ucunda yer alan ve Çatalhöyük'ten görünebilen 3.268 yüksekliğe sahip Hasan dağı olduğu düşünülmektedir (Mellaart,1967). Görsel 8 ve 9' da ilk şehir planlaması olduğu düşünülen ve şuan Anadolu Medeniyetler müzesinde bulunan duvar parçasına yer verilmiştir.



**Görsel 8:** Anadolu Medeniyetler müzesindeki ilk şehir planlama görseli (Merve Kılıç arşivinden).



**Görsel 9:** İlk şehir planlama görseli (URL-14).

Görsel 10' da ilk şehir planlaması duvar çizimini tahminler üzerine bütünleştirilmiş temsili resmi yer almaktadır.



**Görsel 10:** İlk şehir planlaması çizimi (URL-15)

Sanatın gelişmiş olduğu yerleşim yerinde duvarlara yapılan resim ve kabartmalar dikkat çekicidir. Konutların duvarlarında olan tasvir edilen dans ve av sahneleri, insan ve hayvan resimleri vardır. Hayvan resimleri arasında farklı kuşlar akbaba, aslan, geyik, leopar gibi hayvanlardır. Bunun yanı sıra sekiz bin sekiz yüz sene öncesine ait, kilim motiflerine benzer motifler de görülmektedir. Bu görseller günümüz Anadolu'daki kilim motiflerine benzetilmektedir (URL-16). Görsel 11'de gördüğümüz geometrik çizimlerde kilim motiflerine benzetmekteyiz.



**Görsel 11:** Bir Çatalhöyük evinde geometrik duvar resmi.(C: Jason Quinlan/Çatalhöyük Research Project) (URL-16).

Görsel 12’ de duvar üzerine hem çizim yapılmış hem oyma yapıldığını görmekteyiz.

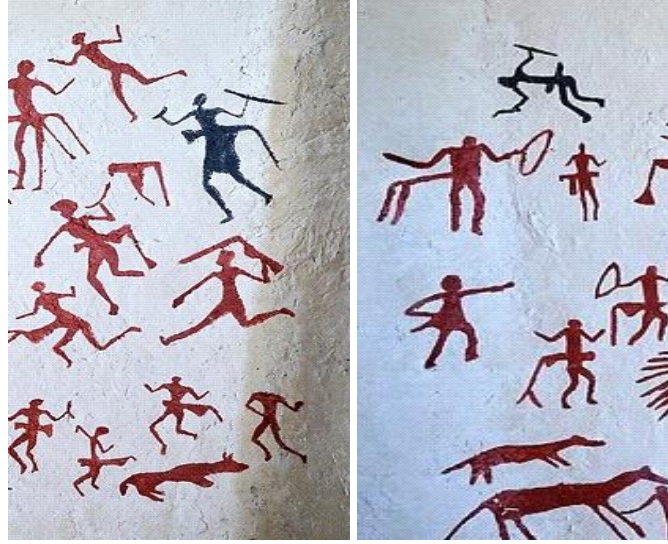


**Görsel 12:** Çatalhöyük’te hem boyama hem oyma işlemlerinin yapıldığı ilk duvar resmi (URL-17).

### 2. 5. 2. İnsan Figürleri ve Heykelcik

Çatalhöyük, konutların iç kısımlarını süsleyen kabartmalar, duvar resimleri, bu yerleşim yerini resmen bir sanat ziyafetine dönüştürmüştür. Duvarlar öncelikle açık renk krem rengine veya beyaz renk sıva çekerek boyanıyordu. Sıvaların üzerlerine av ve dans sahneleri, çeşitli hayvan (kuş, boğa, akbaba, geyik vb.), normal insan figürü ve başı olmayan insan resimleri tasvir edilmiştir. Bu resimler sıvanın

üzerine farklı malzeme ve farklı kök boyalar yardımı ile nakşedilmiştir (Akurgal,2005). Görsel 13’ de temsili çizilmiş insan figürlerini görmekteyiz.



**Görsel 13:** Av sahnelerinde insan figürleri (URL-18).

İnsanlar kişisel ve kültürel gelişimlerdeki gücün kadınlardan kaynaklandığı hakkında hiç şüphe yoktur. Bunun nedenini ise kadının içgüdüsel olarak annelik duygusudur. Paleolitik Çağ’da insan yaşamının ortalama süresi 20-23 yıl olduğu kabul edilirse, kadınlar bu kısacık zaman dilimine 4-6 defa doğum yaptıkları yapılan araştırmalarla saptanmıştır. Görünen o ki; kadınlar yaşamlarının neredeyse yarısını ya hamile ya da yeni doğum yapmış anne olarak geçirmekteydi (URL-19).

Prof. Dr. Ian Hodder başkanlığında, 2016 yılı Çatalhöyük kazı çalışmalarında çıkarılan kadın figürü mermerimsi taştan yapılmıştır. Figürün, genelde diğer kalıntılarda olduğu gibi çöp alanında değil, bir düzeneğin altında volkan camıyla birlikte tek parça özenle yerleştirilmiş halde bulundu. Parça kaybı olmadan sağlam çıkan nadir bir eser diyebiliriz, 17 santimetre boyunda ve 1 kg ağırlığındadır. Kafasının şekli ve saçının tipi, iki elinin de göğüslerinin altında olması ve minik ayakları, ince işçiliği ile diğer heykellerden ayıran bir özelliğidir (URL-20). Kazılarda bulunan tek parça heykelciğe görsel 14’ te yer verilmiştir.



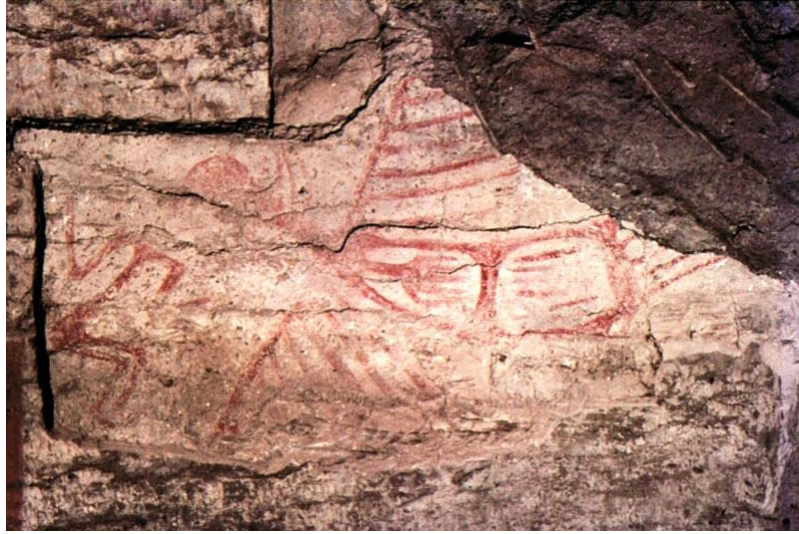
**Görsel 14:** İki kadın heykeli (URL-20).

### 2. 5. 3. Hayvan Figürleri

Kuşlar, bazı insana benzeyen davranışları dışında kendine özgü uçuş kabiliyetleri vardır. Bazı toplumlar kuşları ruhani bir alemde gelen haberciler olduğuna inanmaktadır. Bu ruhani detayların geçmişte kalmış olması, bu günümüze gelen bulgular sayesinde yorum yapmak mümkündür. Çatalhöyük Yapılarında resmedilmiş duvar figürlerinde, mezar ve hayvan kemiği yığıntılarında hep kuşlar kullanılmıştır (İsfendiyaroğlu, 2019).

Dr. Russel'a göre turna ve kızıl akbaba kemiklerinin özenli bir şekilde toplanmış ve saklanmış olması o bölgedeki insanların inanç değerlerinde, ölüm sonrasında kuşların ruhunun araç olduğuna inanmalarınıdır. Bunun yanı sıra kaşıkçı, küçük balaban, küçük sakarca kazı türlerindeki kuşların kanat tüylerinin turna ve akbabada olduğu gibi çocuk mezarlarına yerleştirilmesi, çocukların ruhunun, ölüm sonrası yaşama götürdüğüne inanılan bir inanış şeklidir.

Eski insanların turna ve akbaba tüylerinin tören giysileri olarak kullanıldığını düşünülmektedir. İnsan ruhlarının yükselişini turna dansı ve süzülüşünü akbaba benzetmeleri ve çocuk ruhlarının daha küçük kuşlar tarafından ebediyete yollanabileceği düşünülüyor (İsfendiyaroğlu,2019). Görsel 15' de Çatalhöyük ev duvarına çizilmiş akbaba resmini görmekteyiz.



**Görsel 15:** Akbaba, detaylı resmedilmiş av sahnesi (URL-21)

Akbaba tapınağının öncüsü olan tapınak akbabaların resmedildiği bir duvar kalıntısı. Tahrip olmuş bir şekilde bulunmuştur. İki yırtıcı akbaba kuşun arasında kalmış ve başsız olan insan vücudu görmemize rağmen, bu sahne diğerlerinden çok farklıdır. Akbaba'ya karşı bir adam, kuşların saldırısını sapanıyla engellemeye çalışıyor (Mellaart,1967). Görsel 16' da temsili çizilmiş akbaba resmi görülmektedir.



**Görsel 16:** Akbabalar temsili çizilmiş duvar resmi (URL-22).

Boyutları daha küçük olan en az beş-altı akbabanın insanlar ve başsız cesetlere saldırdığı bir duvar resmini renklendirir. Bu resim daha sonra sıva kesilerek oluşturulan boğa figürü ile kaplanmıştır (Mellaart,1967). Görsel 17' de boğa figürünü orjinal hali ile görmekteyiz.



**Görsel 17:** Av sahnesi ve kızıl boğa (URL-23)

Görsel 18’ de ise temsili çizilmiş boğa figürüne yer verilmiştir.



**Görsel 18:** Av sahnesi ve kızıl boğa. Temsili duvara çizilmiş hali (URL-24)

Duvar resimlerinde özellikle atalarının kullandığı boyalar ve duvara yapılan resimlerden esinlendikleri görülmektedir. Çatalhöyük’teki yerleşme terk edildikten sonra neolitik kültür geçici olarak gerilemiştir (Lloyd,1996, s. 24). Görsel 19’ da yaban domuz ve geyik av sahnesine yer verilmiştir.

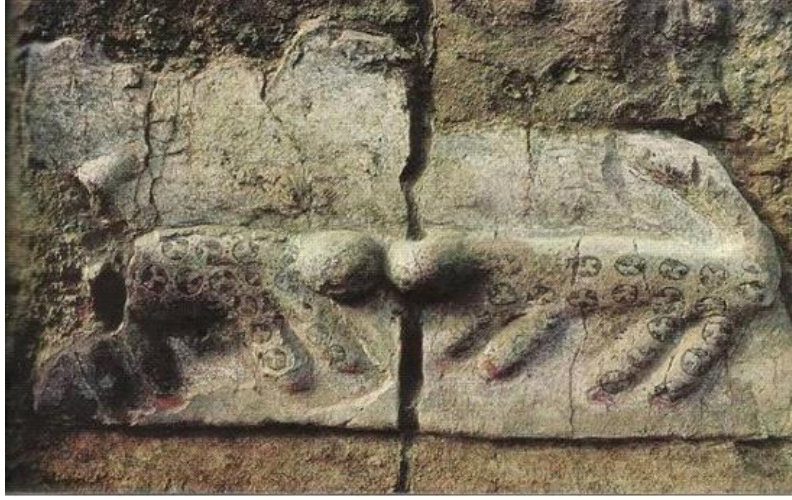


**Görsel 19:** Yaban domuz ve geyik av sahnesi (Merve Kılıç arşivinden).

Yaban domuz ve geyik avının yer aldığı av sahnesinde elleri ok ve yay tutan insanlar resmedilmiştir. Bir tanesinin ayakta durduğu sahnede iki adam ellerinde taşıdıkları ağ ile yaban domuzunu yakalamaya çalışıyorlar(Anadolu medeniyetler müzesi). Görsel 20’ de Yaban domuzu ve geyik avını temsili resmedilişine yer verilmiştir.

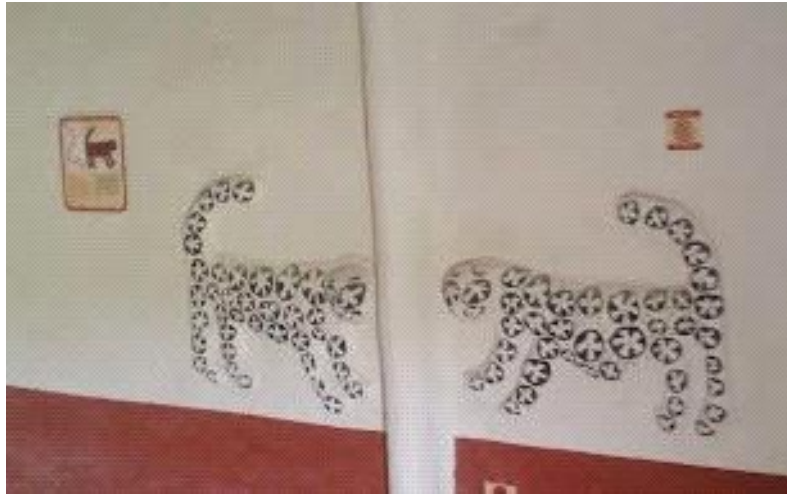


**Görsel 20:** Yaban domuzu ve geyik avını temsili resmedilmiştir (Merve Kılıç arşivinden)



**Görsel 21:** Duvar üzerine kabartma karşılıklı çift leopar (URL-25).

Çatalhöyük'te birçok hayvan duvarlara resmedilmiştir. Leopar figürü hemen hemen her yapıtta her duvarda vardır (URL-25). Leopar figürlerinin temsili resmine görsel 22' de yer verilmiştir.

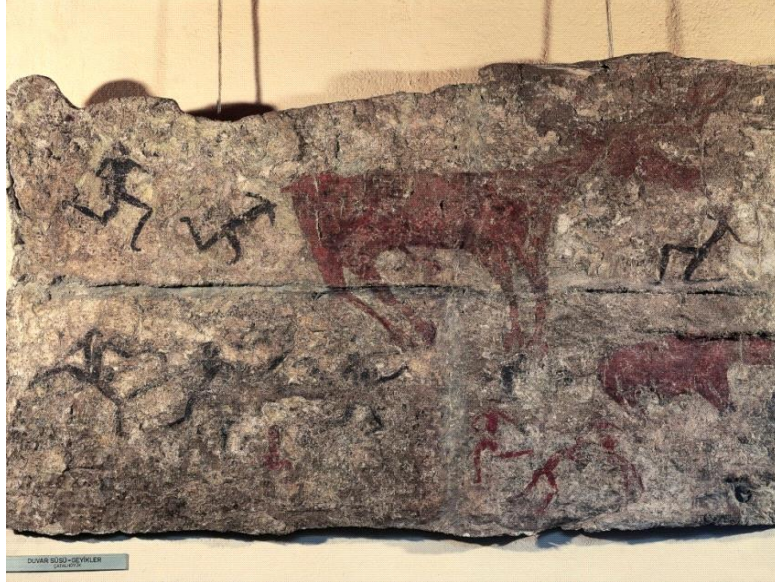


**Görsel 22:** Duvar üzerine temsili çizilmiş karşılıklı çift leopar (Merve Kılıç arşivinden)

Çatalhöyük'teki duvar kabartmalarının çoğu sonradan boyanmıştır. İkinci sütündeki veriler bu rölyeflerdeki farklı hayvan türlerinin oranlarını göstermektedir. James Mellaart'ın bulgularında leoparların üstünde birkaç kat boya vardı. Kabartmanın biçimi aynı kalsa da benekler her boyamada değişebiliyordu. Russell ve

Meece'in yaptığı bütün çalışmalarda resimlerde ve kabartmalarda görülen hayvanları tanıma sorunu yaşanmıştı. Leopar diye kabul edilen benekli hayvan çiftlerinin tasvirleri net değildir. Stilize edilmiş şekillerinden kaynaklı eskiden Ortadoğu'da yaşamış olan çita ya da 'süslü' aslan oldukları bile düşünülebilir. Leopar kemikleri yerleşim alanına getirilmemiştir. Dolayısı ile duvara leopar gömme işlemi yapılmamıştır (Hodder,2006, s. 11).

Vahşi hayvanları kızdırma, avlanma sahnelerini anlatan akbaba, Leopar geyik, kuş, boğa gibi vahşi ve yabani hayvanlar resmedilmiştir (Mutluay, 2010, s. 75). Aslı Anadolu Medeniyetler müzesinde bulunan Geyik av sahnesi duvar resmine görsel 23' de yer verilmiştir.



**Görsel 23:** Geyik av sahnesi (Merve Kılıç arşivinden)

Aslı Anadolu Medeniyetler müzesinde bulunan Geyik av sahnesi duvar resminin temsili çizimine görsel 24'te yer verilmiştir.



**Görsel 24:** Temsili geyikli av sahnesi (URL-26)

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ÇATALHÖYÜK'ÜN GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATÇILARINA ETKİSİ

Literatür çalışmaları sonucunda günümüz sanatçılarının Çatalhöyük kazısından çıkan buluntulardan ve figürlerden etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Çatalhöyük'ü sanatsal açıdan ele alan günümüz sanatçıları ele alınmıştır ve Çatalhöyük eserleri incelenmiştir. Bu sanatçılardan Jale Yılmabaşar, Gül Erali ve Serap Ünal'ın Çatalhöyük buluntularından olan ana tanrıçadan esinlendiğini, Erdiñç Baklanın biri Anadolu Medeniyetler müzesi diğ erinin ise Kayseri Arkeoloji müzesinde yer alan idollerden esinlendiğini, Mutlu Başkaya'nın evlerin görüntüsünden, Ayhan Yılmaz'ın kazılarda çıkan boynuz figüründen, Hasan Şahbaz'ın ölü gömme geleneklerinden, Ferit Cihat Sertkaya ve Elif Aydoğdu Ağatekin'in Çatal höyük duvar resimlerini ele aldığı görülmüştür.

#### 3. 1. Jale Yılmabaşar

Fransızların ateşin ustası olarak adlandırdıkları Jale Yılmabaşar. Seramik sanatçısı ve ressamdır. Jale Yılmabaşar 1939 yılında Samsun'da dünyaya gelmiştir. Üç çocuklu bir ailenin en küçük olanıdır. Babası yüksek makine mühendisi Bahattin Yılmabaşar'dır. Annesi faika Yılmabaşar, ablası suna Yılmabaşar Barthel dir. Suna Yılmabaşar da resim ve moda tasarımı ile uğraşmıştır. Abisi ise Vecihi Hürkuş'un oğ lu gibi sevdiği Hürkuş pilotu Erdoğan Yılmabaşar dır. Yılmabaşar'ın Bir kızı ve birde torunu vardır. Jale Yılmabaşar'ın kızı da kendisi gibi sanatçı olmakla beraber jalenin horozları gibi sedef inde kedileri ilham kaynağı vardır (Yılmabaşar,2006).

Atatürk kız lisesinde, 17 yaşında bir lise öğrencisiyken 1957' A.B.D nin Albany şehrinde kazandığı AFS (talebe bursu) sayesinde bir yıl seramik dersleri almıştır. Union High School dan birinci olarak mezun olmuştur (Yılmabaşar,2006).

Jale Yılmabaşar Anadolu'nun toprağını, çamurunu yoğurarak meydana getirdiği eserleriyle bu 'ata sanatını' bütün dünyaya bir kez daha tanıtan beş kıtada

açtığı sergilerle, kültür elçiliği yapmıştır. Uluslararası sergilerde, konferanslarda Türk seramik sanatını dünyaya duyurmak ve tanıtmayı amaç edinmiştir. 1985'de Türkiye'nin İlk Kadın Seramik Profesörü unvanını almıştır (Yılmabaşar,2002).

Jale Yılmabaşar'ın Çatalhöyük'ün ana tanrıçalarından etkilenip uyguladığı eserleri görsel 25 ve26'da verilmiştir.



**Görsel 25:** Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 1  
(URL-27)



**Görsel 26:** Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 2  
Anadolu medeniyetler müzesi (Merve Kılıç  
arşivinden)



**Görsel 27:** Toprak altı kadınlar. (Jale Yılmabaşar, ateşin ustası kitabından) (Jale Yılmabaşar)



**Görsel 28:** Çatalhöyük kadınları (Jale Yılmabaşar, ateşin ustası kitabından)(Jale Yılmabaşar)

Jale Yılmabaşar'ın 'toprak altı kadınları' seramik heykelciklerinde tamamen ana tanrıçadan esinlenmiştir. Ana tanrıçanın yanında duran iki tane leoparın olması koruyucu kollayıcı güçlü olmasını, bu gücü ve doğurganlığı, üremeyi, doğum sahnelerini işlemiştir. Figürlerin karın bölgesindeki işlemler çocuk anlamına gelmektedir. Göğüslerindeki delikleri analık olarak vurgulamaktadır. Yılmabaşar yaptığı resim ve seramiklerde etkilendiği eserlerle birlikte kendi duygu ve düşüncelerini de yansıtmaktadır. Bu eserlerinde Ana tanrıça figürlerini kendi üslubunda stilize etmiştir. Genelde doğum yapan kadınları resmetmiştir (Jale Yılmabaşar).

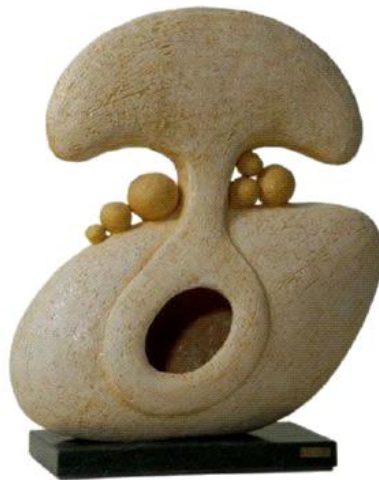
### 3. 2. Gül Erali

Gül Erali, 1955 yılında İstanbul'da dünya ya gelmiştir. 1975 yılında Avusturya Lisesi'ni bitirip. 1976'da Viyana'ya bir yıl konuk öğrenci olarak Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ne gitmiştir. Daha sonrasında da Avusturya hükümetinden aldığı başarı bursu ile Linz Güzel Sanatlar Akademisi'nde Prof. Günter Praschak'ın öğrencisi olarak dört yıl seramik eğitimi almıştır.

Stajını Almanya'da Kröninger Keramik'te Jörk van Manz'ın atölyesinde yapmıştır. 1981 de İDGS Akademisi Seramik Bölümünden mezun olup, aynı yıl kendi atölyesini açıp çalışmalarına orda devam etmiştir. Anadolu'nun köklü tarihine değinen sanatçı, doğurganlığın sembolü olan Ana Tanrıçaları kendi tarz ve üslubu ile yorumlamıştır (Erali, 2004). Görsel 29' da kazılarda çıkan tanrıça figürünü görmekteyiz. Görsel 30 ve 31' de ise sanatçının kendine has üslubu ile çalışmış olduğu eserleri görmekteyiz (Gül Erali).



**Görsel 29:** Çatalhöyük'te çıkan ana tanrıça 1(URL-27)



**Görsel 30:** Toprağın tanrıçaları 2 (Gül Erali)(URL-28)



**Görsel 31:** Toprağın tanrıçaları 3 (Gül Erali)(URL-29)

Gül Erali, toprağın tanrıçaları adını verdiği eserlerinden bir kaçı. Asıl amacı Anadolu'nun köklü tarihine dikkat çekmektir. Gül Eralinin tanrıçalardaki ana izlemi doğurganlıktır. Çatalhöyük kazılarında çıkan ana tanrıça kültüdür. Bu ana tanrıça kültürünün doğurganlığı simgelemesi için yapılan büyük göğüsleri ve bacak aralarında ki doğurganlığı dikkatini çekmiştir. Bu sebeple tanrıçalar serisindeki, kadın figürlerinde doğurganlığı ve taşıyıcılığı farklı yollarla anlatmak istemiştir. Ana tanrıçadan doğrudan aldığı meme formlarını birer top haline getirerek, stilize kadın formu olduğu açıkça belli olan çalışmaların göğüs bölümüne yerleştirmiştir. Aynı zamanda kadının dişiliğini ve doğurganlığını vurgulayabilmek için doğurganlık bölgesini büyük deliklerle süslemiştir (Erali,2004).

### 3. 3. Erdinç Bakla

Erdiñ Bakla, 1939 yılında Erzurum'da doğmuştur. Seramik ve aynı zamanda heykel sanatçısıdır. Eserlerini genel olarak Anadolu uygarlıklarından Hitit ve Troia konu başlıklı çalışmalar yapmıştır (Erdiñ Bakla).

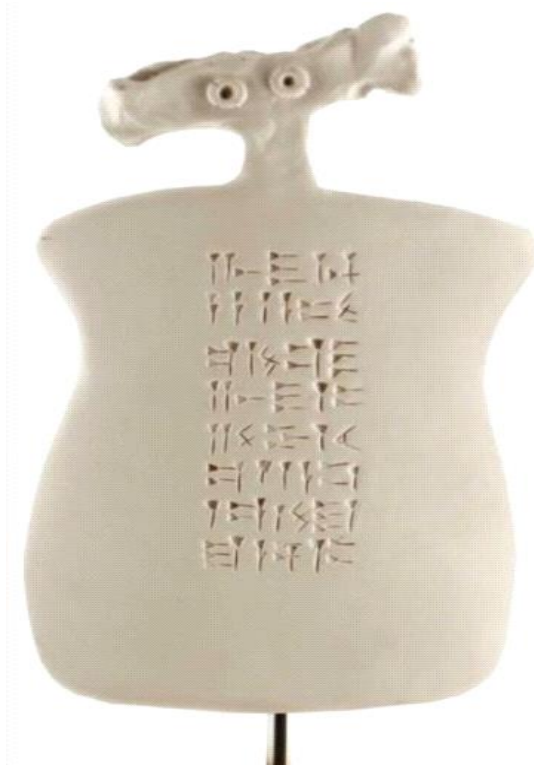
1950-55 yılları arasında lise eğitimi esnasında resim öğretmeni olan Hüseyin Sevim tarafından yeteneği fark edilmiş ve sanata yönlendirilmiştir. 1958 yılında İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Seramik Bölümü'nü kazanmıştır. 1962 yılında mezun olduğu okulda Seramik Bölümü'nde göreve başladı. 1990'da Görsel Sanatlar Vakfı Kurucular kurulunda yer aldı. 1990-1996 yıllarında görsel sanatlar vakıf başkanlığı yaptı. 1997'de Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nden emekli oldu. Emekli olduktan sonra 1999-2002 yılları arasında tasarım danışmanlığı yapmıştır (Kütahya Porselen Fabrikası).

Sanat hayatına 1960 yıllarında Hitit sanatının görselliğinden yola çıkarak ilk adımlarını atmıştır. Amacı; Antik Çağ eserlerini günümüz sanat anlayışı, form ve malzemeleri ile yeniden ele alarak Türk sanatının bu şekilde kendi özünden beslenerek ilerlemesini sağlamaktır. Sanatçı, yurt dışında 10 kişisel, yurt dışında 45 kişisel sergi açmış ve aynı zamanda 60 dan fazla karma sergiye katılmıştır (URL-30).

Sanatçının üretim kaynağının her şeyden önce geldiği kültür olduğunu savunan Bakla, özellikle yirminci yüzyıl Türkiye topraklarının daha önceleri ev sahipliği yaptığı pek çok kültürün izlerini taşıdığını, hali hazırda bu coğrafyada yaşayan sanatçılar için bitmek bilmeyen bir kaynak olabileceğini ve hatta olması gerektiğini savunmaktadır. Sanatsal görüşünün temelini oluşturan bu kültürel kaynağın yansımaları her eserinde görülen sanatçı, aynı toprakların geleneksel bir üretim yöntemi olan seramik ile olan bağınyı bu sav üzerinden güçlendirmektedir (Önal ve Asmaz,2022). Görsel 32' de Çatalhöyük kazılarında çıkan çift başlı idole yer verilmiştir. Görsel 33 ve 34' de ise sanatçımızın çift başlı idolden esinlenip çalıştığı eserlere yer verilmiştir.



**Görsel 32:** Çift başlı idol Anadolu medeniyetler müzesi (Merve Kılıç arşivinden)



**Görsel 33:** Çatalhöyük idoli (URL-31)



**Görsel 34:** Çatalhöyük idolü (URL-32)

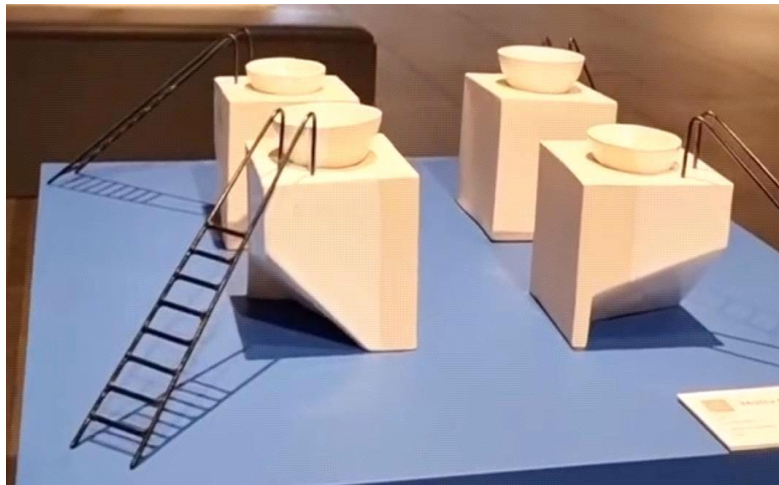
Anadolu, seramik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Burada kurulmuş medeniyetler modern toplumun temel taşı oluşturmaktadır. Bu ana fikir ile eserlerinin çıkış noktasını oluşturan Bakla, eserlerinde bu tarihsel zamana vurgu yapıp geçmişten güncele bir geçiş köprü oluşturmaktadır. Kendine özgü üslubu tasarımları ve çağdaş biçimsel yorumlamaları ile şekillendirdiği yapıtların birçoğunu toprak idoller oluşturmaktadır. Bakla'nın Hitit Rüzgârı adlı serisi hakkındaki bazı atıflar şu şekildedir: Anadolu Medeniyetlerindeki gizem Erdiñç Bakla'nın esin kaynağıdır (Bilgen,1992); idolün desenlerin orta asya kökenli olmasından etkilenmiştir. Erdiñç Bakla bir Hitit İdolü Gördü ve sanata bakışı değişti (Serin,2006); 'Erdiñç Bakla Heykelleriyle Hitit'i uyandırdı (Yazıcı,2006), (Köpüklü,2018:2544). Erdiñç bakla, Anadolu medeniyetler müzesindeki, Çatalhöyük idolünü gördüğünde tarihin nasıl iz bıraktığından etkilenmiştir. Geçmiş geleceğe

taşıyarak Çatalhöyük idollerinden seri olarak eserler üretmeye başlamıştır (Yazıcı,2006).

### 3. 4. Mutlu Başkaya

1969 Yılında Aydında dünyaya gelmiştir. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nden 1992 yılında mezun olan Mutlu Başkaya 1994 yılında aynı bölümde, araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1997 yılında yüksek lisansını tamamladıktan sonra 1999 yılında öğretim görevliliğine atandı. 1999-2003 yılları arasında Milano'da yaşadı ve çalışmalarını Gioella Suardi'nin Bergamo'daki atölyesinde sürdürdü. Sanatta Yeterliğini 2009 yılında tamamladı. Türkiye'de ve yurtdışında birçok kez raku, kâğıt fırın ve mısır pastası workshopları düzenledi. 2013 yılında Thailand, Bangkok'taki Chulalongkorn Üniversitesi'nde misafir profesör olarak çalıştı. Türk Seramik Derneği yönetim kurulu üyesi ve Seramik Türkiye Dergisi sanat editörüdür. Çin'deki Uluslararası Seramik Sanatçıları Derneği'nin kurucu üyesi ve Unesco'ya bağlı olan Cenevre-İsviçre'deki Uluslararası Seramik Akademisi'nin en genç Türk üyelerinden biridir. Uluslararası Macsabal Odun Pişirimi Sempozyumlarının Wanju-Kore, Zibo-Çin ve Ankara-Türkiye koordinatörüdür (Kanışkan,2020).

Seramik sanatı içerisinde tekniği, formlarının sıra dışı olması, kullandığı farklı malzemeler ile Başkaya, Türkiye sınırlarını aşmış, yaratımları genç sanatçılara ilham kaynağı olmuştur (Kanışkan, 2020). Görsel 35 ve 36' da ise sanatçının kendine has üslubu ile çalışmış olduğu eserleri görmekteyiz.



**Görsel 35:** Umut-umutsuzluk (URL-33)



**Görsel 36:** Umut-umutsuzluk (URL-34)

Mutlu Başkaya, merdivenle çıkılabilecek dünyalar hayal etmektedir. Onun iyiye yönelik dünyası psikolojik, toplumsal ya da sosyal sorunların çözümlerine yönelik önerileridir. Sanatçının merdivenleri umutsuzluk-umut ikilemi yönünde umuda yönelen çizgilerdir. Umudun metaforları olan merdivenler izleyiciyi aşağı ya da yukarıya yönlendirirken aslında zaman kapsülünde gezdirmekte ve sorgulayıcı bir süreç başlatmaktadır (Bingöl-Çevik, 2020, s. 318). Mutlu Başkaya, Çatalhöyük mimarisinden ve mimarideki merdivenlerden etkilenmiştir. Umuda- umutsuzluğa, geçmişe-geleceğe vurgu yapmak istemiştir. Sanatsal boyutta farklı alternatif malzemelerden de faydalanarak kendi tarzında binalar inşa edip onlara merdiven koymuştur. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Konya Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla oluşturulan ve uluslararası platformlara da taşınması planlanan Belleğin İzi: Neolitik Kent Çatalhöyük sergisinde 23 sanatçının Çatalhöyük eserleriyle katıldığı sergiye sanatçı, görsel38’de gösterilen eseri ile katılmıştır.

### 3. 5. Serap Ünal

1987 yılında İstanbul Marmara Üniversitesi Uygulamalı Sanatlar bölümünü bitiren sanatçı, aynı yıl ve mezun olduğu okulda eğitimine devam etmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesinde öğretim üyesi olarak sanat çalışmalarına ve eğitim vermeye devam etmektedir (Serap Ünal). Çatalhöyük ana tanrıçalarına görsel 37’ de yer verilmiştir. Görsel 38 ve 39’ da ise sanatçımızın ana tanrıçadan etkilenip uyguladığı eserleri görmekteyiz.



**Görsel 37:** Çatalhöyük’te çıkan ana tanrıça 2, Anadolu medeniyetler müzesi (Merve Kılıç arşivinden)



**Görsel 38:** Bellek Anadolu.(URL-35)



**Görsel 39:** Bellek Anadolu 2 (URL-36)

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Konya Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla oluşturulan ve uluslararası platformlara da taşınması planlanan Belleğin İzi: Neolitik Kent Çatalhöyük sergisinde 23 sanatçının Çatalhöyük eserleriyle katıldığı sergiye

sanatçı, görsel 43’de gösterilen eseri ile katılmıştır. Anadolu Çatalhöyük kadın figürlerinden ana tanrıçanın doğurganlığı ve o dönemde anaerkil yapısından etkilenip kendi üslubu ile etrafını kapatarak koruduğu düşünülmektedir.

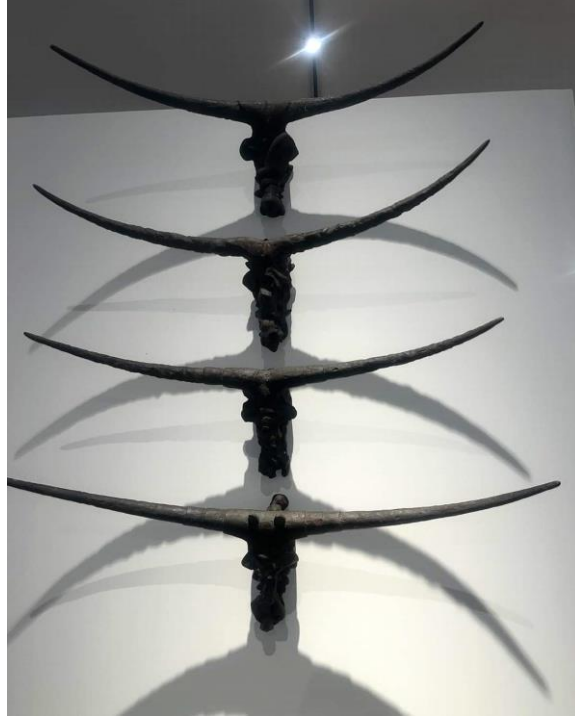
### 3. 6. Ayhan Yılmaz

1988 yılında Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü’nü birincilikle bitirdi. 1990 yılında Master Eğitimi, 1994 yılında da Sanatta Yeterlik Tez Çalışmasını tamamladı. Halen, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü’nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 2016 Atatürk Büst Heykel Çalışması, Moldova- Kişinev (URL-37).

Çatalhöyük kazılarında çıkan boğa boynuzunun görsel 40’ da yer verilmiştir. Görsel 41’ de sanatçımızın boynuzdan etkilenip uyguladığı eseri görülmektedir.



**Görsel 40:** Temsili Çatalhöyük boğa boynuzları (URL-38)



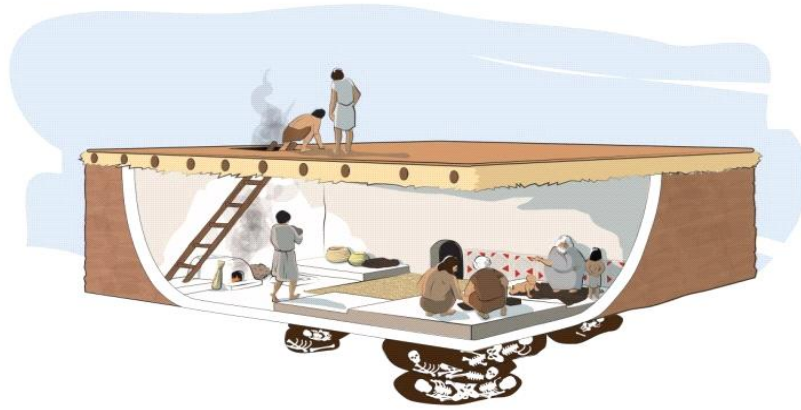
**Görsel 41:** Çatalhöyük boynuzları (URL-39)

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Konya Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla oluşturulan ve uluslararası platformlara da taşınması planlanan Belleğin İzi: Neolitik Kent Çatalhöyük sergisinde 23 sanatçının Çatalhöyük eserleriyle katıldığı sergiye sanatçı, görsel 45’de gösterilen eseri ile katılmıştır. Kendisi Çatalhöyük figürlerinden boğa boynuzlarının evin içine ritüel olarak asılmasından etkilenip yarı natüralist yarı soyut bir biçimde kendi tarzına uygun eserler yarattığı düşünülmektedir.

### **3. 7. Hasan Şahbaz**

1975 yılında Akşehir’de doğdu. 2001 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünden mezun oldu ve aynı yıl Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2006 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalında Modern Seramik Sanatında Minimalizm tezi ile Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Yurt içinde 9 kişisel sergi açan Şahbaz, 2018 yılında İspanya’da 38. CICA Uluslararası L’Alcora Seramik Yarışması 1.’lik Ödülü, 2016

yılında Letonya’da 1. Uluslararası Martinson Seramik Ödülleri Yarışması Bronz Ödülü, 2015 yılında Kore’de 8. Gyeonggi Uluslararası Seramik Bienali Mansiyon Ödülü ve Türkiye’de 62, 63, ve 65. Kültür Bakanlığı Devlet Resim Heykel Yarışmaları Seramik Dalında Başarı Ödülleri başta olmak üzere ulusal ve uluslararası seramik yarışmalarında toplam 14 ödül kazandı. Özel ve kamu koleksiyonlarında çalışmaları bulunan Şahbaz, Japonya, Letonya, Finlandiya, Almanya, Tunus ve Türkiye’de birçok etkinliğe davetli sanatçı olarak katıldı; 100’den fazla ulusal ve uluslararası sergi, sempozyum, çalıştay, bienal ve yarışma sergilerinde çalışmalarını yer aldı. New Ceramics, Seramik Türkiye, De Kleine K gibi seramik dergilerinde çalışmaları hakkında röportaj ve makaleler yayınlandı. Türk Seramik Derneği ve Uluslararası Seramik Akademisi (IAC) üyesi olan Hasan Şahbaz, Hacettepe Üniversitesi GSE Seramik Ana sanat dalında Sanatta Yeterlik eğitimine devam etmektedir (Hasan Şahbaz). Çatalhöyük de yaşadıkları alan içerisine ölü gömme ritüeli olduğu düşünülmektedir. Görsel 42 de temsili çizimi bulunmaktadır. Görsel 43 ve 44’ de ise sanatçımızın soyut olarak kendi tarzı ile yapmış olduğu eserler bulunmaktadır.



**Görsel 42:** Temsili ölü gömme yerleri (URL-40)



**Görsel 43:** Labirent (URL- 41)



**Görsel 44:** Kırsal alan (URL-42)

Çatalhöyük mimarisindeki kerpiç duvarların dokusuna benzer yüzeyler oluşturması amacıyla özellikle paperclay tekniği kullanılmıştır. Döküm çamuru ile yapılan paperclay plakalar üzerine barınak kavramını simgeleyen duvarlar temsili yapılar geometrik yerleşim alanları inşa edilmiştir. Asıl amaç ve etkilenilen imge ise mühür baskılarla oluşturulan figürler ise hane sakinlerinin yaşadıkları mekan içine gömülme geleneğine atıfta bulunulmuştur.

### **3. 8. Ferit Cihat Sertkaya**

1992 yılında Ankara’da doğdu. 2014 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünden derece ile mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programını kazandı. 2018 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2019’da Yüksek Lisans programından mezun oldu. 2020 yılı Güz döneminde Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik programını kazandı. Halen akademik görevi ve Sanatta Yeterlik eğitimi devam etmektedir. 1. Ulusal Aizanoi Seramik ve Çini Tasarım Yarışmasında (Sema Güral Sürmeli) Özel Ödülü, 76. Devlet Resim Heykel ve Seramik Yarışmasında (Sergileme Ödülü). Hanterra Seramik “Seramik Kap” Yarışmasında Başarı Ödülü. 2. Uluslararası Menemen Çömlek Festivali Seramik Kuş Evi Yarışmasında (Belkıs Göksen Saran) Özel Ödülü. 13. Uluslararası Altın Testi Seramik Yarışmasında 3. lük (Gülen Turan Muşkara) Ödülü. 5. Uluslararası Gizem Frit Seramik Yarışmasında Mansiyon Ödülü. 9. Uluslararası Muammer Çakı Seramik Seramik Yarışmasında (Kubat Seramik A.Ş.) Özel Ödül ve 11. Uluslararası Muammer Çakı Seramik Seramik Yarışmasında (Ref-San) Özel Ödülü olmak üzere 8 ödülü bulunmaktadır. Çok sayıda ulusal ve uluslararası sempozyumlara, çalıştay ve sergilere katılmıştır (Ferit Cihat Sertkaya). Çatalhöyük kazılarında bulunan boynuz figürünün temsili resmini görsel 45 de görmekteyiz. Sanatçımız Ferit Cihat Sertkaya görsel 46 ve 47 de gördüğümüz eserleri kendi tarzında yansıtmıştır.



**Görsel 45:** Temsili Çatalhöyük boğa boynuzları (URL-43)



**Görsel 46:** Boynuzlar Ferit Cihat Sertkaya arşivinden)



**Görsel 47:** Boğa Boynuzu İnsan ve Hayvanlar (Ferit Cihat Sertkaya arşivinden)

Gücün sembolü gibi düşünülen ve tasvir edilen boğa başları bazı toplumlarda tanrısallık simgesi olarak kullanılmıştır. Sanatçı Ferit Cihat Sertkaya ise gücü simgelemesi ve inanç kavramı ön plana çıkmasından dolayı etkilene eserlerinde boğa başı kullanmayı tercih ettiği düşünülmektedir (Ferit Cihat Sertkaya).

### 3. 9. Elif Aydoğdu Ağatekin

1977 yılında Ankara'da doğdu. TED Ankara Koleji'nden 1995, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nden 2000 yılında mezun oldu. Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat dalında 2002 yılında yüksek lisans eğitimini Artistik Seramik Biçimlendirmede Doku başlıklı teziyle, 2012 yılında Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Programını Seramik Sanatında Alternatif Bir İfade Aracı Olarak Atık Seramik Kullanımı başlıklı teziyle tamamladı (Elif Aydoğdu Ağatekin).

Uzun yıllar seramik endüstrisinin önemli kuruluşlarında tasarımcı olarak çalıştı. 2007 yılından itibaren kariyerine akademisyen olarak devam etmeye karar

verdi. Seramiklerini biçimlendirmede daha önce başka işlevleri olmuş; buluntu, yadigâr, kırık, eski, satın alınmış seramikleri ve çoğunlukla da endüstriyel seramik atıkları kullandı. Atık seramikleri kullanarak biçimlendirdiği kavramsal ve politik içerikli eserleriyle yurt içinde ve yurt dışında pek çok etkinliğe katıldı, farklı müze, özel ve kamu koleksiyonlarına eserleri kabul edildi. Sekiz kişisel sergi açtı (Elif Aydoğdu Ağatekin).

2019 yılında Sanat Kurumu Derneği Seramik/Cam Dalında Yılın Sanatçısı olarak seçilen Elif Aydoğdu Ağatekin; 2012 yılında 71. Devlet Resim ve Heykel Sergisi Seramik Yarışması'nda, Başarı Ödülü'nü, 2011 yılında ilki düzenlenen İstanbul Rotary Kulübü Sanat Yarışması'nda Başarı Ödülü'nü, 2010 yılında Gizem Frit Seramik Yarışması'nda 3. cülük, 2010 yılında 11. Altın Testi Seramik Yarışması'nda 2'ncilik Ödülünü ve 2000 yılında 6. Altın Testi Seramik Yarışması'nda ise Mert Optik Özel Ödülü'nü kazandı. Elif Aydoğdu Ağatekin Seramik Sanatı Eğitimi Değişimi Derneği kurucu üyesi, Türk Seramik Derneği ve merkezi İsviçre-Cenevre'de bulunan Uluslararası Seramik Akademisi (IAC) üyesidir (Elif Aydoğdu Ağatekin).

Halen Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaktadır (Elif Aydoğdu Ağatekin). Çatalhöyük duvar resimlerinden av sahnesini görsel 48 de görmekteyiz. Görsel 49 ve 50' de ise sanatçımızın kendi üslubu ile yaptığı Çatalhöyük duvar resimlerinden esinlendiği çalışmaları görmekteyiz.



**Görsel 48:** Çatalhöyük duvar resmi av sahnesi (URL-44)



**Görsel 49:** Geyik Avı (Elif Aydoğdu Ağatekin arşivinden)



**Görsel 50:** Geyik Avı Çalışmaları (Elif Aydoğdu Ağatekin arşivinden)

Tarihin bilinen ilk yerleşim bölgelerinden biri olan ve ilk kez 1988 yılında 11 yaşındayken görme fırsatını yakaladığım Çatalhöyük babamın doğduğu köye yaklaşık 40 km uzaktadır ve benim aklımda o ilk geziden sonra hep saman sarısı bir renk olarak kalmıştır.

İstanbul AKM galerisinde 19 Aralık 2023/10 Ocak 2024 tarihleri arasında Siret Uyanık'ın küratörlüğünde Doç. Dr. Ali Umut Türkcan'ın koordinatörlüğünde gerçekleştirilen ve Çatalhöyük'ü konu alan Belleğin İzi sergisine davet alınca aklıma ilk gelen o saman sarısı renk oldu. Eserlerimde daha önce başka işlevleri olmuş yadigar, antika, ikinci el, atık, buluntu veya bazen satın alınmış seramikler kullanıyorum. Geyik Avı adlı eserimde de uzun yıllar Türkiye'de karo üretimde çok önemli bir yere sahip olmuş Bozüyük Toprak Seramik Fabrikasının dağıtılan fırınından çıkan atık ateş tuğlalarını zemin olarak kullandım. Toprak Seramik Fabrikasının atık ateş tuğlaları istediğim o saman sarı rengiyle ve yılların verdiği yorgunluğuyla tam aradığım dokuydular. Zaten hazır olan o saman sarısı renkteki atık ateş tuğlalarının üzerine akrilik boya geyik avı figürleri çalıştım ve eserimi süt pişirimi yaparak tamamladım. Eseri sergi salonunda aşağıdaki metinle birlikte sundum (Aydoğdu Aagatekin.2024).

*“Yerleşimin ilk izlerini taşıyan topraklardan biri olan Çatalhöyük'te insan elinden çıkmış erken dönem duvar resimlerinde gördüğüm geyik avı sahneleri bende hep büyülü bir duygu uyandırmaktadır. O büyü kanımca; endişeyi, telaşı, korkuyu saklamaya çalışan bir cesaret etme planı, inanç ve zafere niyettir”* (Aydoğdu Aagatekin.2024).

Geyik Avı adlı eserim binlerce yıl önceden bugünü selamlayan prehistorik ressamların duygularını sezme niyetiyle, onlara öykünerek çalışılmış bir izdir (Aydoğdu Aagatekin.2024).

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Yapılan araştırma kapsamında tez çalışmamın konusu; Çatalhöyük duvar figürlerinin günümüz seramik sanatında uygulanışı. Öncelikle tasarım sürecinde birçok konu üzerinde araştırma yapılmıştır. Çok sayıda görsel ve yazılı kaynak toplandıktan sonra, seçilen sanatçıların eserlerinde yeniden özgün olarak nasıl uygulamalar gerçekleştirdikleri, sorusuna cevap aranmıştır.

Seramik sanattan etkilenerek eserler üreten ve bunu günümüz çağdaş seramik sanatıyla birleştiren bazı sanatçıların eserlerinde, en çok üzerinde durduğu imgelerden biri olan Çatalhöyük kazılarında bulunan birçok formu stilize ederek farklı figürler işlenmiştir. Ele alınan sanatçıların çoğunluğu ana tanrıça figürünü, tanrıçanın gücünü, doğurganlığını, anaerkil bir toplum olmasından etkilenip stilize edilmiş ve diğer sanatçılar ise bir kısmı boğa boynuzunu bir kısmı ise evlerinin yani yaşam alanlarının altına ölü gömme geleneğinden etkilenip çağdaş sanata dönüştürdüğü anlaşılmaktadır.

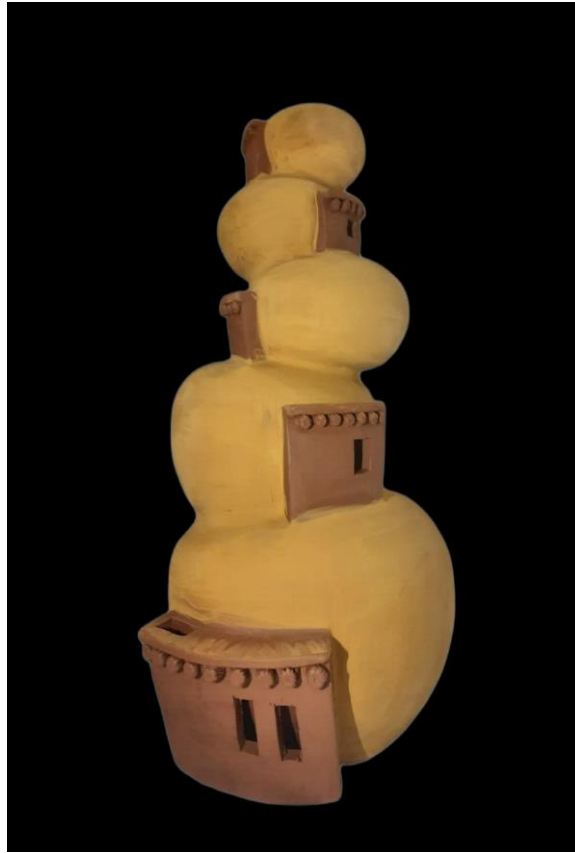
Çalışmalarımın diğer sanatçıların çalışmalarından farkı üç boyutlu mimari üzerinde duvar figürlerini kullanıp O zaman ki yaşam koşullarını, inançları imgeleyip çağdaş sanatla tekrar yorumlamaktır. Çatalhöyük'teki sanat, atalarının ruhlarıyla aralarında bir bağlantı kuran araç gibidir. Çatalhöyük mimarisindeki kazılarda yüksekliğin 18 katman olması, konum olan duvar figürlerinin sadece resim yapılmış olmak için yapılmaması, orada bir yaşam olduğu ve bu yaşamı, olayları geleneklerini resmederek anlatmaları tarihe iz bırakmaları beni çok etkilemiştir. Bu tez kapsamında yapmış olduğum uygulamalarımın tamamında; Çatalhöyük duvar resimlerinde yaşanmış olan inançtan etkilenerek duvar figürlerini kullandım. Kullanmış olduğum motiflerin geçmişteki anlamaları, tarihsel süreçleri ve çıkış noktaları derinlemesine kavranarak yeni bir anlatım dili oluşturulmaya çalışılmıştır.



**Görsel 51:** Boynuzlu Ev 1 2024, Heykel (Merve Kılıç).

Çatalhöyük evlerinde kullanılan malzemeler, çatıların alt tarafında görünen malzeme ve kolonlarda kullanılan malzemeler ağaç, tavanı, sıkıştırılmış kil ve

kamıştan yapılmıştır. Görsel 51’de gerek duvar resimlerinde gerek süslemelerde iki ve üç boyutlu olarak görünen koç, geyik ve boğa boynuzundan esinlenerek boynuz formunda üzerinde kerpiç görünümlü evler olan bir kompozisyon yaptım. Bu kompozisyon 70 cm boy ve 30 cm çapındadır. Kil olarak şamotlu çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısma yapılmıştır. Daha sonrasında plaka tekniği ile küçük kerpiç görünümlü evler yapıp üzerine monte edilmiştir. 980 °C’ de fırınlandıktan sonra Mangan oksit ile sür-sil sırlama tekniği uygulanmıştır.



**Görsel 52:** Çok Katlı Ev, 2024, Heykel (Merve Kılıç).

Çatalhöyük’te evler birbirine bitişik ve düz damlı olarak aynı planda inşa edilmiştir. Bununla birlikte her evin duvarı ayrıdır. Duvarların bitişik olması nedeniyle evler arasında sokaklara yer verilmemiştir. Her yeni ev yanındakine göre biraz daha yüksekte inşa edilmiş ve evlere giriş damlarda açılan kapılardan sağlanmaktadır. İnsanlar evlerine girip çıkarken damlara kurulu merdivenleri

kullanmışlardır. Çatalhöyük mimarisinde yapılan kazılarda yapılar kat kat bulunmuştur. Bu yapıların zihin etkileşimi ile birlikte kat kat Çatalhöyük evleri tasarlanmıştır. Görsel 52’de ki eser 50 cm boy, 25 cm çapında beş kat olarak tasarlanan bu yapıda kil olarak kırmızı kil, teknik olarak ise torna tekniği kullanılmıştır. Torna tekniğinin üzerine plaka tekniği ile evler şekillendirilmiştir. Evlerin arka kısmına ise sgraffito tekniği ile Çatalhöyük duvar resimleri, av sahneleri ve insanlar işlenmiştir. Hardal sarısı kerpiç rengine yakın astar kullanılmış ve çalışma 980 °C’ de fırınlanmıştır.



**Görsel 53:** Boynuzlu Ev-2-,2024 Heykel (Merve Kılıç).

Görsel 5e’de sunulan kompozisyon 30 cm çapında ve 30 cm boyundadır. Kil olarak kırmızı çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısma yapılmıştır. Daha sonrasında plaka tekniği ile küçük kerpiç görünümlü evler yapıp üzerine monte edilmiştir. Eski görünümü verebilmek için renkli astar atılmıştır. 980 °C’ de fırınlanıp, fırınlanmıştır.



**Görsel 54:** Boynuzlu Ev-3-2024, Heykel (Merve Kılıç).

Görsel 54' de kompozisyon 25 cm boyunda ve 20cm genişliğindedir. Kil olarak kırmızı çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısmı yapılmıştır. Daha sonrasında plaka tekniği ile küçük kerpiç görünümlü evler yapıp üzerine monte edilmiştir. Eski görünümü verebilmek için renkli astar atılmıştır. Astarın üzerine Çatalhöyük duvar figürlerindeki geometrik desenler sgraffito tekniği ile kazınmıştır. 980 °C' de fırınlanmıştır.



**Görsel 55:** Boynuzlu Ev-4-2024, Heykel (Merve Kılıç).

Görsel 55'de kompozisyon 15 cm boyunda ve 40 cm genişliğindedir. Kil olarak kırmızı çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısma yapılmıştır. Daha sonrasında plaka tekniği ile küçük kerpiç görünümlü evler yapıp üzerine monte edilmiştir. Mavi ve beyaz renklerde astar atılıp 980 °C' de fırınlanmıştır.



**Görsel 56:** Boynuzlu Ev-5-2024, Heykel (Merve Kılıç).

Görsel 56' de kompozisyon 25 cm boyunda ve 15 cm çapındadır. Kil olarak kırmızı çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısma yapılmıştır. Daha sonrasında kerpiç görünümlü evlerde ki tavana koyulan ağaçlardan yapıp üzerine monte edilmiştir. Hem ev hem boynuz hem de duvar figürleri bir arada kullanılmak istenmiştir. Alt kısma astar atılıp Çatalhöyük duvar figürlerindeki akbaba insan figürleri sgraffito tekniği ile kazınmış ve çalışma 980 °C' de fırınlanmıştır.



**Görsel 57:** Boynuzlu Ev-6-2024, Heykel (Merve Kılıç).

Görsel 57’ de kompozisyon 25 cm boyunda ve 15 cm çapındadır. Kil olarak kırmızı çamur kullanılmıştır. Teknik olarak sucuk tekniği ile boynuz kısma yapılmıştır. Daha sonrasında kerpiç görünümlü evlerde ki tavana koyulan ağaçlardan yapılıp üzerine monte edilmiştir. Hem ev hem boynuz hem de duvar figürleri bir arada kullanılmak istenmiştir. Alt kısma astar atılıp Çatalhöyük duvar figürlerinden geyik avı sahnesi sgraffito tekniği ile resmedilmiştir ve 980 °C’ de fırınlanmıştır.



**Görsel 58:** Kaos (Merve Kılıç).

Çatalhöyük’te evler birbirine bitişik ve düz damlı olarak aynı planda inşa edilmiştir. Bununla birlikte her evin duvarı ayrıdır. Duvarların bitişik olması nedeniyle evler arasında sokaklara yer verilmemiştir. Her yeni ev yanındakine göre biraz daha yüksekte inşa ediliyor ve evlere giriş damlarda açılan kapılardan sağlanmaktadır. İnsanlar evlerine girip çıkarken damlara kurulu merdivenleri kullanmaktalardı. Çatalhöyük mimarisinde yapılan kazılar katmanlar şeklinde açılmış olması zihnimde bir kaos yaratmıştır. Plakalarla her bir eve farklı Çatalhöyük duvar figürleri işlemek istedim. Görsel 58’de yer verilen eser, 20 cm. boy 18 cm

genişliktedir. Kil olarak kırmızı kil, teknik olarak ise plaka tekniği ile evler şekillendirilmiştir. Evlerin ön kısmına ise ‘sgrafitto’ tekniği ile Çatalhöyük duvar resimleri, av sahneleri ve insanlar kazınmıştır. Kaos olduğu düşünüldüğü için siyah renk ile astarlanmış ve 980 °C’ de fırınlanmıştır.



**Görsel 59:** Geçmiş Zaman (Merve Kılıç).

Çatalhöyük’te ev duvarlarına av sahneleri ile doğal çevreyi yansıtan çok çeşitli tasvirlerle bezenmiştir. Bunlar, akbabaların insanların etlerinin yemeleri, geyik avları gibi. Duvar resimlerindeki renklendirmeler, o dönemin sanatsal anlayışını ve estetiğini gösterir. Av sahnelerinden ilham alıp Çatalhöyük evlerini matara formunda yapıp üzerine av sahneleri sgraffito tekniği ile işlemler kazınmıştır. Görsel 59’da 20 cm, 25 cm, ve 30 cm olmak üzere üç adet matara yapılmıştır. El ile şekillendirme ve üzerine beyaz astar ile sgraffito tekniği uygulanıp 980 °C’ de fırınlanmıştır.



**Görsel 60:** Stilize Edilmiş Geyik 1 (Merve Kılıç).

Anadolu'daki arkeolojik veriler, geyiğin Paleolitik Çağ'dan itibaren hem besin ihtiyacı karşılamada hem de ritüellerdeki önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Anadolu kült geleneğinde geyik, çağlar boyunca önemli bir inanç unsuru olmuştur. Anadolu'nun coğrafyası, geyiğin yaşamı için uygun koşullar sağlayarak geyiğin Anadolu tasvir sanatında her zaman ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu tasvirlerden ve Çatalhöyük geyik sahnelerinden ilham alarak yapılan görsel 60'daki çalışma da geyikler soyutlaşmış ve stilize edilmiştir. 20 cm plaka üzerine elle şekillendirme yapılmış ve alternatif pişirme tekniği kapsamında raku pişirme tekniği kullanılmıştır. Raku sırası kullanılıp 980 °C' de fırınlanmıştır.



**Görsel 61:** Stilize Edilmiş Geyik 2 (Merve Kılıç).

Görsel 61’de Çatalhöyük duvar resimlerindeki av sahnelerinde geyik desenlerinden esinlenerek geyikler soyutlaştırılmıştır. Bu çalışmada 20 cm plaka tekniği üzerine elle şekillendirme yapılmıştır. Şekillendirme sonrasında üzerine Çatalhöyük duvarlarında tasvir edilen insan figürleri çizilmiş ve çalışma 980 °C’ de fırınlanmıştır.



**Görsel 62:** Stilize Edilmiş Geyik 3 (Merve Kılıç).

Çatalhöyük duvar resimlerindeki av sahneleri desenlerinden esinlenerek yapılan Görsel 62' teki geyik diğerlerine göre daha natüralist çalışılmıştır. Çalışmada 15 cm plaka tekniği üzerine elle şekillendirme yapılmış ve 980 °C' de fırınlanmıştır.

## SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çatalhöyük duvar figürlerinin günümüz seramik sanatında nasıl uygulandığını incelemek amacıyla yapılan bu araştırma, Çatalhöyük kazıları sırasında ortaya çıkarılan tarihi eserler hakkında kapsamlı bir doküman oluşturmayı hedeflemiştir.

Bu tez çalışmasında, araştırmanın ilk bölümlerinde Çatalhöyük'ün konumu, tarihçesi, mimarisi ve duvar figürleri ile ilgili kazı çalışmaları ele alınmıştır. Devam eden süreçte, Çatalhöyük kazılarında bulunan figürlerden ilham alan seramik sanatçıları tarafından bu figürlerin yeniden yorumlanması ve sanat eserlerine nasıl dönüştürüldüğü açıklanmış, görsel örneklemelerle desteklenmiştir. Dokuz sanatçının eserlerini yaparken deneyimledikleri duygular ve bu duyguları nasıl kil ile şekillendirdikleri detaylı olarak anlatılmış ve konu bütünleştirilmiştir.

Çalışmanın merkezinde, Çatalhöyük duvar figürlerinin sıradan boş zaman aktiviteleri olmadığı, manevi bir yoğunluğun ifadesi olduğu ve bu figürlerin öbür dünyaya hazırlık veya görünür dünyada iz bırakma amacı güttüğü düşünülerek kişisel uygulamalara yer verilmiştir.

Kişisel uygulamalarımda, Çatalhöyük mimarisindeki kerpiç evlerin doğal ve özgün renklerini hissederek toprak tonlarını tercih ettim. Araştırma sürecinde, Çatalhöyük'ün katmanlı yapıları beni derinden etkiledi. Bu bağlamda, görsel 51 ve 52'de görülen evleri, bölge halkının iç dünyasını zihnimde canlandırarak eserlerime yansıttım.

Diğer bir ilham kaynağım ise Çatalhöyük kazılarında bulunan duvar resimleridir. Bu resimlerin gelenekleri, ritüelleri ve geçmiş ile şimdi arasındaki bağlantıyı resmettiklerine inanarak beni derinden etkilediler. Bu sebeple, tez çalışmalarımda hem mimari hem de duvar resimleri önemli bir yer tutmaktadır.

Uygulama bölümünün temel amacı, ana fikrin felsefesini sanat eserlerine dönüştürerek okuyuculara sunmaktır. Bu eserlerin diğerlerinden farklı olmasının nedeni, önceden çalışılmamış olan Çatalhöyük mimarisinin duvar figürleri ile

birleştirilmesidir. Diğer sanatçılar genellikle ana tanrıça figürleri üzerine çalışırken, benim ilgimi Çatalhöyük'ün mimarisi ve duvar resimleri çekmiştir.

Çatalhöyük'ün mimarisi ve duvar figürleri, detaylı bir şekilde incelendikten sonra, motifsel ve üç boyutlu olarak ele alınarak modern sanatla birleştirilmiştir. Sanatçıların eserlerinde işledikleri temalar, binlerce yıl öncesine ait yaşanmışlıkları farklı bir bakış açısıyla gün yüzüne çıkarmayı amaçlamıştır. Üç boyutlu mimari üzerinde duvar figürleri kullanarak yeni bir anlatım biçimi geliştirilmiş ve literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

## KAYNAKÇA

- AKURGAL**, Ekrem (2005).**Anadolu Kültür Tarihi**, Ankara 17.Baskı, Tübitak Popüler Bilim Kitapları
- ANILANMERT**, Beril- **RONA**, Z. (2008). “**Seramik**” **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul: Cilt: 3, s. 1386-1391
- ARCASOY**, Ateş (1983). **Seramik Teknolojisi**. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
- ASLITÜRK**, Erbay Gül (2004). **20. Yüzyılda Türk Seramik Sanatı**. Ankara Gece Kitaplığı
- ATİK**, N. (2004). **Anadolu’da Ana Tanrıça Kültünden Çok Tanrılı İnanca Geçiş**. Sanat ve İnanç/1 (ss. 267-273). İstanbul: MGSÜ-TSTUAM Yayınları
- AYDINGÜN**, Ş. G. (2013). **Mucizenin Kaynağı, Bereketli ve Her Şeye Hakim**. ed. MA, Darga, Anadolu’da Kadın-On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe, 43, 67
- BAŞGELEN**, Nezih (2006). “**Seramiğin Bulunup Geliştiği Anadolu’nun Benzersiz Dönemi Neolitik Çağ**”, Seramik Türkiye Dergisi, 13, 108-113
- BİNGÖL**, M.; **ÇEVİK**, N.:(2020) **Çağdaş Sanatta Özel Bir Deneyim; Ütopyaların Bireysel Yansımaları**
- CENGİZ**, T. (2021). **Venus Heykeltiklerinden İdollere Kadın Temsilleri**. Gazi Akademik Bakış, 15(29), 39-48
- COLSON**, Frank(1974).’**Ceramics**’ monthly, U.S.A.
- ÇATALHÖYÜK NEOLİTİK KENTİ, Yönetim Planı**, Mayıs 2013
- DOUGLAS**, Baird,(2005).“**The History of Settlement and Social Landscapes in the Early Holocene in the Çatalhöyük Area**”, Çatalhöyük Perspectives; Reports from the 1995- 99 seasons, by members of the Çatalhöyük teams, Çatalhöyük Research Project Volume 6, I. Hodder (Ed.), Cambridge,

McDonald Institute for Archaeological Research/ British Institute of Archaeology at Ankara Monograph

**DÜRİNG, B. (2016). Küçük Asya'nın Tarihöncesi: Karmaşık Avcı Toplayıcılardan Erken Kentsel Toplumlara: İstanbul: Koç Üniversitesi**

**GIBSON, C. ve LAST, J. (2003). "West Mound Excavations", Çatalhöyük 2003**

**HODDER, I. (2001). *Archaeological theory today*. Cambridge: Polity Press**

**HODDER, I. (2006). "Figürinler Hakkında Düşünmek". *Tunç Çağı'nın Gizemli Kadınları (Koord.) Şennur Şentürk. İstanbul Yapı Kredi Yayınları***

**HODDER, Ian. (2005) "Peopling Çatalhöyük and its Landscape", Inhabiting Çatalhöyük: Reports from the 1995-99 seasons, by the members of the Çatalhöyük teams, Çatalhöyük Research Project Volume 4, I. Hodder (Ed.), Cambridge, McDonald Institute for Archaeological Research/British Institute of Archaeology at Ankara Monograph 1-30**

**HODDER, Ian; (2021). *Çatalhöyük Leoparın Öyküsü*, (D. şendil, Trans.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları**

**HODDER, Ian (2007). "Çatalhöyük: Yeni Çalışmalar", M.Özdoğan ve N. Başgelen (eds.), Türkiye'de Neolitik Dönem. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat,313-330.**

**HODDER, Ian (2006). *Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük* (Çev. Mine Haydaroğlu), 2. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları**

**HODDER, Ian (2006). *Çatalhöyük, Leoparın Öyküsü, Türkiye'nin Antik "Kasaba"sının Gizemleri Günışığına Çıkıyor*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları**

**JAMES, Mellaart; (1962). "Excavations at Çatal Hüyük, first preliminary report, 1961", Anatolian Studies,**

**JAMES, Mellaart (1996). "Excavations At Çatalhöyük, Fourth Preliminary Record, 1965", Anatolian Studies.**

- JAMES, Mellaart (1967).** *Çatalhöyük: A Neolithic Town in Anatolia*. Thames and Hudson, London.
- KAHRAMAN Kaptan, Ayşegül (1996).** Mozaik Dergisi, Sayı:10
- KANIŞKAN Ece (2020).**“**Çağdaş Seramik Sanatçısı Mutlu Başkaya’nın Umuda Yolculuğu**”. ulakbilge, 46
- KARAASLAN, Fatma (2008).** ‘**Neolitik Çağ Çatalhöyük Kültür Unsurlarının Çağdaş Türk Seramik Sanatına Etkileri**’, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatları Ana Bilim Dalı, Seramik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- KÖPÜKLÜ, M. (2018, 12 31).** **Hititlerden Etkilenen Öncü Çağdaş Türk Seramik Sanatçıları**. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), s. 2528-2548. doi:DOI: 10.17218/hititsosbil.412799
- KURTULUŞ, Ö. (1995).** **Çatalhöyük, Bilim ve Teknik**, Sayı:336, İstanbul
- LLOYD, Seton.(2006).** ‘**Türkiye’nin Tarihi**’. (20. Baskı). Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları
- MALLOWAN, M.E.L. ve CRUIKSHANK-ROSE, J. (1935).** **Excavations at Tall Arpachiyah**
- MELLAART, J. (2003).** **Çatalhöyük: Anadolu’da Bir Neolitik Kent**, İstanbul: Çev. Gökçe Bike Yazıcıoğlu,1. Baskı, Yapı kredi Yayınları
- MELLAART, James (2002).** **Çatalhöyük Anadolu’da Neolitik Bir Kent**. İstanbul: (1. Baskı). Yapı Kredi Yayınları
- MILELLA, Marco (2022).** University of Bern. 18 Mart 2022. Makale: **Schotsmans, E.M.J., Busacca, G., Lin, S.C.et al.**
- MUTLUAY, Nazmiye (2010).****Anadolu Neolitik Çağ Uygarlığı**, Ankara: 1.Baskı, Alter yayıncılık
- NAUMANN, Rudolf (2007).** **Eski Anadolu’da Mimarlık** (B. Madra, Trans.). Ankara: Türk Tarih Kurumu

- ÖNAL N.O. & Asmaz, A.C. (2022). “Kültürel Mirasın Çağdaş Sanat Yorumları: Erdiñç Bakla’nın Seramik Heykelleri”** International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587- 1587) Vol:8, Issue:93; pp:128-131
- ÖZMEN, S. S. (2016) Anadolu’da Ana Tanrıça Kybele Kültü.** Humanitas, 4 (7), 381-397
- ÖZTÜRK, Mine (2017). ‘Çatalhöyük Arkeolojik Sit Buluntularının Sanat Eğitimi Ve Pratiklerine Katkısı’,** Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi
- PİLLOUD, M. A., HADDOW, S. D., KNÜSEL, C. J., & LARSEN, C. S. (2016).** **A bioarchaeological and forensic re-assessment of vulture defleshing and mortuary practices at Neolithic Çatalhöyük.** Journal of Archaeological Science: Reports, 10, 735-743
- SÖNMEZİŞİK, Kübra (2013). Yeni Şafak Gazetesi.**
- ŞAHİN, Faruk (1983). Seramik Sözlüğü,** İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları
- TAPUR, Tahsin (1998). Eski Konya Gölü ve Çevresinin Fiziki Coğrafya Özellikleri,** Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- TARKAN, Duygu (2005).Doğu Çatalhöyük Neolitik Dönem Çanak Çömleğinin Kil Kullanımı ve Kaynakları Bakımından İncelenmesi’,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Tarih Öncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- TOPUZ, Kerem (2006). Türk Seramik Sanatı Sergi Kataloğu,** Paris: 48
- TURANİ, Adnan (2006). Sanat Terimleri Sözlüğü,** 5. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi
- TÜRKCAN, Ali (2014). Neolitik Çağ Çatalhöyük Simgeciliğinde Duvar Resimleri ve Damga Mühürleri, Anadolu Kültürüne Bir Bakış: Armağan Erkanal’a Armağan,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları

- TÜRKCAN, Ali (2006). Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük.** Ankara: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
- ÜLGER, Seda (2007). ‘Yakınoğu İlk Neolitik Kültürlerinde Yapı Kültü Ve Yapıların Gömülme Sorunu’,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- ÜLKEKUL, Cevat (1999). 8200 Yıllık Bir harita Çatalhöyük Şehir Planı.** İstanbul: Dönence Basım ve Yayım Hizmetleri
- YAYLALI, Mehmet Kaya (2010). ‘Post Processual “Süreç Sonrası Arkeoloji” ve Kültürel Miras’,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- YILANKAYA, Gülay (2010). ‘Batı Çatalhöyük İnsan Ve Hayvan Betimlemeli Çanak Çömlekleri’.** Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- YILMABAŞAR, Jale (2006)‘Jale Yılmabaşar Ateşim Ustası’,** İstanbul: Promat Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş.
- YILMABAŞAR, Jale (2002). ‘Jale Yılmabaşar’,** İstanbul: Apa Tasarım ve Yayıncılık Hizmetleri
- YILMABAŞAR, Jale (2015). ‘Jale Yılmabaşar’,** İstanbul: Promat Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş.
- YILMABAŞAR, Jale (1999). ‘Resimle 15 Yıl’,** İstanbul: Apa Tasarım ve Yayıncılık Hizmetleri

#### **İNTERNET KAYNAKLARI**

- URL-1. <https://neredenegezilir.blogspot.com/2014/12/catalhoyuk.html> (Erişim Tarihi: 13.07.2023)
- URL-2. <http://www.cocuklageziyorum.com/catalhoyuk-konya/> (Erişim Tarihi: 13.07.2023).

- URL-3. <https://www.rotasenin.com/catalhoyuk> (Erişim Tarihi: 30.10.2023).
- URL-4. <https://kucukdunya.com/catalhoyuk-neolitik-kenti/> (Erişim Tarihi: 30.10.2023).
- URL-5. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-20329/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi: 30.10.2023).
- URL-6. <https://whc.unesco.org/en/list/1405/> (Erişim Tarihi: 30.10.2023).
- URL-7. <https://www.antiktarih.com/2018/07/31/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi: 30.10.2023).
- URL-8. <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/catalhoyukneolitikkenti> (Erişim Tarihi: 12.05.2023).
- URL-9. <https://www.cornucopia.net/contributors/james-mellaart> (Erişim Tarihi: 25.11.2023).
- URL-10. <https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/ian-hodder> (Erişim Tarihi: 25.11.2023).
- URL-11. <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2013/11/01/konya-ovasinda-tarihoncesi-bir-yerlesme-catalhoyuk> (Erişim Tarihi: 09.11.2023).
- URL-12. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-20329/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi: 12.05.2023).
- URL-13. <https://arkeofili.com/catalhoyukte-ayni-evlere-gomulen-bireyler-akrabacikmadi> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).
- URL-14. <https://tr.pinterest.com/pin/836754805746829089/> (Erişim Tarihi: 29.08.2023)
- URL-15. <https://arkeonews.com/dunyanin-en-eski-haritasi-catalhoyukte-bulundu> (Erişim Tarihi:29.08.2023)
- URL-16. [https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/catalhoyukluler-birini-gomduklerinde-evin-duvarini-boyuyormus\\_3\\_1355088.html](https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/catalhoyukluler-birini-gomduklerinde-evin-duvarini-boyuyormus_3_1355088.html) (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

- URL-17. [https://www.sabah.com.tr/kultur\\_sanat/2015/03/06/catalhoyukte-sasirtan-kesif](https://www.sabah.com.tr/kultur_sanat/2015/03/06/catalhoyukte-sasirtan-kesif) (Erişim Tarihi: 29.08.2023).
- URL-18. <https://www.birdakikadageziyorum.com/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:25.09.2023).
- URL-19. <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-catalhoyukte-essiz-bir-parcadaha-bulundu-1547> (Erişim Tarihi:25.09.2023)
- URL-20. <https://www.birdakikadageziyorum.com/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:12.05.2023).
- URL-21. <https://kurtlarile.blogspot.com/2019/07/catalhoyukte-oluler-akbabalarn-yemesi.html> (Erişim Tarihi:12.05.2023).
- URL-22. <https://www.sanatin Yolculugu.com/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:12.05.2023).
- URL-23. <https://arkeofili.com/anadolu-medeniyetleri-muzesinde-gorulmesi-gereken-10-catalhoyuk-eseri/> (Erişim Tarihi:12.05.2023).
- URL-24. <https://www.birdakikadageziyorum.com/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:23.08.2023).
- URL-25. <https://arkeofili.com/anadolu-medeniyetleri-muzesinde-gorulmesi-gereken-10-catalhoyuk-eseri/> (Erişim Tarihi: 22.07.2023).
- URL-26. <https://turkiyedekiantikkentlerhakkindaingilizceveturkcebilgi.art.blog/2020/03/24/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:28.08.2023).
- URL-27. <https://www.birdakikadageziyorum.com/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi:29.08.2023).
- URL-28. <https://gul-erali.com/tr/ana-sayfa/> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-29. <https://gul-erali.com/tr/ana-sayfa/> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-30. <https://www.guraymuze.com/icerik/103/erdinc-bakla>(Erişim Tarihi:20.02.2024).

- URL-31. <https://kanalkultur.blogspot.com/2016/02/erdinc-bakla-anadolu-idolleri.html> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-32. <https://kanalkultur.blogspot.com/2016/02/erdinc-bakla-anadolu-idolleri.html> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-33. <https://konyabulteni.com/tarihi-sanatla-bulusturuyor> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-34. <https://www.kultursanatharitasi.com/mutlu-baskaya-seramiklerimde-kullandigim-her-obje-aslinda-birer-metafordur> (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-35. <https://w3.sdu.edu.tr/haber/11850/doc-dr-serap-unalin-eserleri-belleginizi-neolitik-kent-catalhoyuk-sergisinde-yerini-aldi>(Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-36. <https://tr.pinterest.com/minebardak/serap-%C3%BCnal/>(Erişim Tarihi:20.02.2024)
- URL-37. <https://www.artsurem.com/art/artist/ayhan-ylmaz/> 3/(Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-38. <https://www.facebook.com/search/top/?q=%C3%A7atalh%C3%B6y%C3%BCk> Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-39. <https://aku.edu.tr/akusergi/hasansahbaz/#:~:text=1975%20y%C4%B1n%20Ak%C5%9Fehir'de%20do%C4%9Fdu,%C3%96%C4%9Fretim%20G%C3%B6revlisi%20olarak%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmaya%20ba%C5%9Flad%C4%B1>. (Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-40. <https://www.catalhoyuk.com/tr/sit/mimari>(Erişim Tarihi:20.02.2024).
- URL-41. <https://www.facebook.com/search/top/?q=%C3%A7atalh%C3%B6y%C3%BCk> (Erişim Tarihi:20.02.2024).

URL-42.

<https://www.facebook.com/search/top/?q=%C3%A7atalh%C3%B6y%C3%BCk> (Erişim Tarihi:20.02.2024).

URL-43. <http://kosmosmacerasi.com/v1/2015/06/boga-kultu-vesembolizm/> (Erişim Tarihi: 20.02.2024).

URL-44. [https://arkeofili.com/10-maddede-neolitik-yerlesim-catalhoyukuanlamak/#google\\_vignette](https://arkeofili.com/10-maddede-neolitik-yerlesim-catalhoyukuanlamak/#google_vignette) (Erişim Tarihi:20.02.2024).